

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД

Бүгэдэ арадай сонин

ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

2003
августын
9
суббото

№ 18 (133)
(20795)

Зунай һүүл
шарагшан
хонин
харын
12
гарагай
7

Бурятия

Августын 9 - Физкультурнигай үдэр

ЭЛҮҮР ЭНХЭ АЖАБАЙДАЛАЙ ТҮЛӨӨ

Буряад Республикын Арадай Хурал республикынгаа зоние эгээл мэдээжэ һайндэрнүүдэй нэгэн болохо Физкультурнигай һайндэрөөр халуунаар амаршална.

Россин Федерациин Президент В. В. Путиная үүсхэлээр элүүр энхэ ажабайдалай түлөө үргэн дэлсэтэй хүдэлөөнэй хаа-хаанагүй дэлгэрхэ үедэ энэ һайндэр тэмдэглэгдэдэг юм. Тус хүдэлөөн спорт болон физическэ культураар саг үргэлжэ сэхэ зорилготой хорилгогүйгөөр ханаанда орошогүй. Манайшые республика дотор тэрэ үргэдхэгдэжэ байнхай: мүнөө дээрэ 90 мянган хүн бэе махабадаа хатуужуулгаар, мүн спортоор таалгаряагүй хорилго хэнэ.

Пүүлэй жэлнүүдтэ Буряадай түрүү атледүүдэй туйлалтануудшые горитой: хэдэн спортсменүүд Россин суглуулагдамал олимпийскэ командада гол гэшүүдээр оруулагдажа, Грециин Афины ниислэлдэ 2004 ондо үнгэргэгдэхэ Олимпиадада гүрэнэйнгөө нэрэ түрэ хамгаалха юм. Тиихэдэ Россин суглуулагдамал командын хэдэн гэшүүд һүүлшын дүрбэн жэлэй гол мурьсөөнүүдтэ хабаадахын тула тэмсэхээр. Эдэнэртэ үндэр туйлалтануудые хүсэнэбди!

Зүгөөр Буряадай олонитын зорилго хадаа олимпиецүүдэй Афинадахи мурьсөөнүүдтэ һайнаар бэлдэхын, республика дотор физкультурно-спортивна хүдэлөөнэй хүгжэлтын бүри шанга түлхисэ абахын тула оролдолго болоно.

Физкультурнигай үдэрөөр, хүндэтэ нютагаархид! Бултандатнай амжалта, илангаяа элүүр энхэ ажабайдалай түлөө үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэжэ байһан тэмсэлдэ!

И. КАЛАШНИКОВ,

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо.

Августын 10 - Барилгашанай үдэр

ЗОХЁОН БАЙГУУЛГАДА ШЭГЛҮҮЛЭГДЭНЭН ҺАЛБАРИ

Буряад Республикын Арадай Хурал республикынгаа зоние Барилгашанай һайндэрөөр халуунаар амаршална.

Зохёон байгуулга болон хүгжэлтэ тэмдэглэһэн энэ һайндэр зоной дунда ходоодо хүндэтэйдэ тоологдог.

Гэхэтэй хамта барилгын һалбарида һүүлэй жэлнүүдтэ дэлгүүрэй харилсаанда шэлжэн оролготой холбоотой хүшэр байдал тохёолдоо. Гэбэшые мүнөө үедэ һайн хубилалтанууд үзэгдэжэ, хүгжэжэ эхилэнхэй: шэнэ технологи нэбтэрүүлэгдэжэ, хотонуудай, ажалшадай һууринуудай, тосхонуудай шарай хубилна. Илангаяа тосхонуудта ажаһуугшадай өөһэдэнь хүсэ шадалаар гэр байрын барилга хүгжэнэ, олонитын хэмжээнэй объектүүд бодхоогдоно. Республика дотор арадай барилгын аргын улам дэлгэрхэнэ һайшаалтай.

Сэнтэй, үрэ дүнтэй эдэ бүгэдые дэмжэхэнэ гадна урмашуулха шухала. Буряад Республикын Арадай Хурал энэниие гол зорилгонуудай нэгэндэ тоолоно.

Экономикын зохёон байгуулгын һалбарин түлөөлэгшэдые Барилгашадай һайндэрөөр амаршалаад, тэдэндэ, гэр бүлэдэнь элүүр энхые, дүүрэн жаргал, ажалдань амжалта хүсэнэбди.

И. КАЛАШНИКОВ,

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо.

ФИЗКУЛЬТУРА БОЛОН СПОРТ МИНИИ АНДА НҮХЭД

Түрүүшынхией физкультурнигуудай һайндэрые би 1949 ондо угтаһан байһаб. Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ гимнастнууд, соёлой ажалшад, залуушуул зүжэглэмэл ехэ харуулга табья бэлэй. Город түрүүшынхией ерэжэ, ехэ һонирхоо, һайхашаагаа нэм.

Энэл саһаа эхилжэ, минии һаһанай зам физкультура болон спорттой холбоотойгоор дабшанан байна. 1946 ондо хүнгэн атлетикээр, нүгөө жылын санаар Хурамхаанай районой мурьсөөнүүдтэ хабааһан байһаб. Тэрээн тухай оройдоо мартаад ябахыем, Хурамхаанай аймагай захиргаанай ажалшан А.Ц.Ярбуев хуушан газетэнүүдтэ харааб, уншааб гэжэ намда хөөрөө нэн. Тиигэжэ би хүнгэн атлетикээр, санаар болон велосипедээр уридалгын хорилго хэдэг болоо бэлэйб. һүүлдэнь би шатар нааданда ехэ дуратайгаар шурган ороо нэнби. Ехэ-ехэ мурьсөөндэ адар соло ехэтэй спортсменүүдээр хамта хабааһан байһаб. Нэрлэбэл, Олимпийн чемпион, хүнгэн атлетикээр урилдадаг Нина Откаленко, Владимир Куц, дэлхэйн чемпионууд Любовь Козарева, Зоя Болотова гэгшэд болоно. Дэлхэйн экс-чемпион В.В.Смысловтой,

дэлхэйн чемпион болохын түлөө мурьсөөндэ хабаадаха болоһон Сало Флортой болон олон гроссмейстернүүдтэй, мастернуудтай уулаһан байһаб. Манайшые республикын суута спортсменүүд Василий Еременкотой, Нина Дмитриевтай (Боброва, мүнөө ВСГУ-гай профессор), Леонид Бердниковтэй хамта нэгэ командада мурьсөөнүүдтэ хабаадажа, нютагайнгаа нэрэ сууржуулжа ябаабди. Минии спортоор һонирходог болоһонһоо хойшо олон спорткомитедэй дарганар нэлгэһэн. Тэдэнэй дунда М.М.Хабалов, БГУ-гай профессор байһан Б.Д. Санданов, дайнда хабаадагша М.Г.Калаганский, суута барилдаашан Г.Н.Манжуев гэхэ мэтэ олон даа.

И.А.Альцман маанадта хорилго хэдэг нэн. Энэ тренер ехэ бэрхэ хүн байгаа, өөрөө велосипедээр уридаанда хабаадажа, хэды дахин республикын чемпион болоһон, спорткомитедэй түрүүлэгшэнэрэй нэгэн ябаһан юм. Тэрэ үедэ республикадамай велосипедээр уридааха гэшэ һая дэлгэржэ байгаа. Би велосипедээр һая хорилго хэжэ эхилһэншые һаа, түрүү һуури эзэлдэг нэм. Командамайшые түрүү ябадаг бэлэй.

1954 ондо Улаан-Үдэдэ шатараар зонин хоёрдохи мурьсөөн болоо нэн. Энэ мурьсөөндэ республикын, партиин ноёд ехэ анхаралаа хандуулан. Юундэб гэхэдэ, нимэ мурьсөөн 1935 онһоо хойшо эмхидхэгдээгүй байгаа. Энэ мурьсөөндэ Сэлэнгын аймагай Юрөө нютагай тугалшан Долгор Ринчинова бэрхээр наадажа, түрүү һуури эзэлэ нэн. Энэ басаган шатарай бэшэхэ тэмдэг мэдэхэгүй, наһаар залуушые байбал, бэрхэ наада харуулжа, түрүү һуури эзэлһэн. Энэ басаганда Тамчин дасанай ламанар хорилго хэжэ хурганан юм гэдэг. Мурьсөөн апрелин 25-һаа майн 19 болотор үнгэржэ, дүнгүүд тухайнь бүхы газетэнүүдтэ болон радиоод бэшэгдэһэн, хэлэгдэһэн.

Ерэхэ жэл түрүүшынхией чемпион болоһоорни 50 жэл болохонь. Үнгэрһэн хугасаа соо республикын, Россин, бүхэсоюзна болон уласхоорондын 80 гаран мурьсөөнүүдтэ хабааһан байһаб, тэрэнэй 60-ыень шүүһэн гү, али шангай һуури эзэлһэн байһаб. Абарга шатаршадтай, дэлхэйн экс-чемпион Людмила Руденкэтэй, СССР-эй чемпионка Валентина Борисенкэтэй тэмсэб. Дэлхэйн вице-чемпионка Алла Кушнирые шүүһэншыеб. һүүлэй жэлнүүдтэ би мурьсөө үнгэргэнэб, хүүгэдые шатарта хурганаб. Минии гурбан шатаршад республикын чемпион болоһон, тиихэдэ минии эдир шатаршад хүдөөгэй шатаршадай «Сагаан тэргэ» клубта түрүү һуури эзэлһэн.

Энэ физкультурнигай һайндэрөөр дашарамдуулан, бүхы физкультурнигуудые, спортсменүүдые, илангаяа спортын ветерануудые амаршалаа. үшөө ехэ үндэр амжалтануудые хүсэе.

Лубсама ГАРМАЕВА,
Россин болон Буряадай физическэ
культурын габьяата хүдэлмэрилэгшэ.

САГАА ГЭЭНГҮЙ, ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭХЭ

Ниитын болон үмсын малда тэжээл бэлэдхэлгын халуун хаһа газамнай хүржэ ерэбэ даа. Байгша ондо энэ хүдэлмэри хэзээ хэзээнэйхидэ хүндэ оршон байдалда үнгэргэгдэхэн. Юуб гэхэдэ, республикымай диилэнхи аймагуудай дэбисхэр дээрэхи ургамалые ган гасуурай халуун амисхаал шатаажа хаяба гэшэ.

Уридшалан тоолоһоной ёһоор, республика дотор 119439 гектар талмай ургамал хосороо. Тиигэжэ республикын АПК-да ган гасуурай ушаруулан гай гарза 375 миллион түхэригтэ хүрөөд байна. Энэнай баһал уридшалан тоологдоһоной хэмжээн болоно. Ушарын аймагай, ногооной ургаса хэр байхаб, үшөө мэдэгдэнэгүй. Зүгөөр июнь харын һүүдээр хаа-хаанагүй ороһон бороо ногооной ургасада нэгэ бага нүлөө үзүүлхэ байха гэхэн найдал бии. Юуб гэхэдэ, ногооной ургаха болзор үшөө дүүрээгүй байһаар.

Гэхэтэй хамта республикын хүдөө аймагуудай тэжээл бэлэдхэгшэд бүхы арга боломжонуудаа гүйсэд элсүүлжэ, эндэ тэндэ ургаа болоһон ногоогоо сүм хуряажа абаха гэжэ оролдоно гээд тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Гадна республикын Хүдөө ажахын болон эдээ хоолой министерство Монголой хүдөө ажахын министерствэтэй хэлсээ баталжа, хүршэ ороной дэбисхэр дээрэ үбһэ бэлдэхэ талаар хүдэлмэри ябуулжа байнхай. Тус хэмжээнэй ёһоор республикын табан аймагай үбһэ бэлдэгшэд тиишэ ошохо гэжэ бүхы техникээ, запас хэрэгсэлнүүдээ, түлишэ тоһодолгын материалуудаа болон бусад хэрэгтэй юумэээ түгэс бэлэдхэжэ байна.

Августын 1-нэй байдалаар республика дотор 2897 тонно үбһэн һурилэгдөөд байна гээд, аймагуудһаа ерэнэн мэдээнүүдые харахада элирнэ. Нёдондо энэ үедэ 8 мянган тонно үбһэн бэлэдхэгдээд байгаа.

Үбһэ бэлэдхэхэ талаар республикын аймагаархин түрүүшүүлэй манлайда ябана. Эндэ дүн хамта 759 тонно һайн шанартай үбһэн абтаад байна. Тиихэдэ Бэһүүрэй аймагта 500 тонно, Загарай аймагта 323 тонно, Мухар-Шэбэрэй аймагта 282 тонно үбһэн бэлэдхэгдээ гээд мэдээсэгдэнэ. Тэршэлэн зарим аймагуудай ажахынууд модоной набша, ожорһо, хуһа сабшана. Үбэлэй янгинама хүйтэндэ, хабарай хагсуу сагта энэшые тэжээл һайн хоол болоод байхань дамжаггүй. Тиимэнэ сагаа гээнгүй, ямаршые һаа тэжээл бэлэдхэжэ үрдижэ гэжэ хүдөөгэйхиднай ехэһэн оролдолго гаргана. Тиихэдэ Кабанскын аймагай зарим хүдөө ажахын предпритинууд эдэ үдэрнүүдтэ сенаж даралгаа эхилхэнэ.

Тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэринүүдые шалгажа, хинажа, туһаламжа үзүүлжэ байхаар республиканска штаб эмхидхэгдэнхэй. Энэ штабай зүблөөндэ аймагуудай хүдөө ажахын управленинүүдэй түрүүлэгшэнэр долоон хоногтоо нэгэ удаа ерэжэ тоосодог, ямар нэгэн асуудалаар зохисотой шийдхэбэринүүд абтадаг. Гадна республикын хүдөө ажахын болон эдээ хоолой министерство мүн лэ аймагуудай управленинүүдэй дарганарай селекторнэ зүблөө үнгэргэжэ, туһаламжа хүргэнэ, зүбшөөл заабари үгэнэ. Эдэ бүхы хэмжээнүүд республика дотор ябуулагдажа байһан тэжээл бэлэдхэлгын хүдэлмэринүүдтэ нилээд һайн түлхисэ, дэмжэлгэ болохо бэээ гээд ханагдана.

Баир БОДИЕВ.

Буряад арадай суута уран зохёолшо, нийтын ажал ябуулагша

ҮНДЭНЭН ЗОХЁОЛОЙ ЭХИ ТАБИЛСАГША

Буряад ороноймнай хэдэн олон үеын уншагшаг суута уран зохёолшо Хоца Намсараевай захатануудтай танилсажа, үндэһэн хэлэнэйнгээ уран найхан шэнжые, буряад хүнэй абари зангые мэдэжэ абahan түүхэтэй. 1989 онго буряад арадай суута уран зохёолшо, нийтын ажал ябуулагша Хоца Намсараевич Намсараевай 100 жэлэй ойн баярые республикымнай олоһишэ, уран зохёолшо гүрэн түрын хэмжээндэ үнгэргэһэн бэлэй. Мүн эдэ хэмжээ ябууланууд уран зохёолшын тоонто ноотга хэбэд номхон Хэжэнгэдэ эмхитэйгээр үнгэргэгдөө һэн. Хоца Намсараевай уран зохёолой олон жанрууд дээрэ бэшэһэн захатануудые хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор, уран зохёол шэнжэлэгшэ Цэрэн-Анчик Дугарнимаев, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат Гунга Тугенов болон бусадшые олон эрдэмтэд, зохёол шэнжэлэгшэд гэлбэлэн шэнжэлжэ, үндэр сэглэлтэнүүдые үгэһэн байдаг. Хоца

Намсараевич үндэһэн буряад литературыын үндэһэ хуури табигшагай нэгэн гээг тогоронхой.

Үбгэн Хоцын үршөөлөөр уран зохёолшын хүшэр зам шэлэһэн мүнөө мэндэ ябаһан уран зохёолшодые аха заханаань нэрлэхэдэ, Багма Шойдоков, Гунга Чимшов, Алексей Багаев, Цыренгулма Донгогой, Цэрэн Галанов гэгшэд болоно. Эдэ нүхэднай буряад уран зохёол хүгжөөлгэдэ богото хубитануудаа орууалсаһанайнгаа түлөө «Буряадай арадай уран зохёолшо» гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэһэн алдартай.

Хоца Намсараевичай түрэхөөр 115 жэлэй ой 2004 оной майн 9-дэ үргэнөөр тэмдэглэгдэхэн дамжаггүй. Суута уран зохёолшын «Аляа Балдан», «Ямаан Жамса», «Олзоор Олзуурхуу Ондорёон» гэхэн рассказыудые танай һонорто гурагханабди.

Д.ХУБИТУЕВ.

АЛЯА БАЛДАН

Урданай хуушан сагта, нэгэтэ намарай үедэ һэн ха. Нэгэ ехэ үргэн зам дээгүүр үй түмэн зон амитан исалан, шорой зөөжэ, модо сабшажа, хүүргэ хонгихэжэ байба. Эдэ болбол нютаг бүхэнһөө албадуулжа ерэнэн үгытэй ядуу хүнүүд байгаа һэн.

Тэрэ зам шадар нуужа байдаг баяшуул тэдэниие харахадаа, эдэ гуринха муу шононуудһаа илгаагүй хүнүүд байгаа ёһотой, хулгай хэхээ сээрлэхгүй гээшэ, юрдөөл мал адууһаа харууһалжа, һэримжэтэй байха хэрэгтэй гэлдэдэг байба.

Тэндэ мүнөө хүүргэшэд нара үлүүтэй хүдэлмэрлэжэ, арай гэжэ табигдаад, ехэ баяртай нютаг нугадаа бусаха гэжэ зүг бүхэн тээшээ таража, хаһаг зайдан тэргээрээ хангига-янгига хатаралдаа һэн ха.

Эдэнэй дунда нэгэ нютагай болохо хүхюу Сэнгэ, хөөрүү Гомбо, аляа Балдан, айдар Жамса, энээрэн Гэлэг, илдам Базар гэжэ зургаан хүн нүхэсэжэ, нютагаа бусажа ябаба гэхэ.

Тэрэ зургаан оройшог болоод байхада, нэгэ ехэ үдхэн хара боролжын үбэртэ хонохо гэжэ бууба ха. Тэрэ боролжын нүгөө талада, холошые бэшэ, нэгэ баян айл бии хэбэртэй, үхэр малай шууялдаха, һаалишан һамгадай һаа һэшэ гэлдэхэ абьян үдэһын суурианда таһарнагүй.

Тэдэнэр мори хараа хагданда табигархёод, хара сайгаа бусалгажа, бэшэ эдихэ юумэ юушыегүй аад, уһаншые һаань ууха гэжэ байнад ха. Тиигэжэ байха зуураа айдар Жамса аляа Балдан хоёр тэрэ баян айлда ошохо, хүтэй сай уужа ерэхэ мүрөө бэдэрэе гэлдээд ошонод.

Удабашыегүй, мүнөө хоёр тэрэ айлай газраань ошохо, үйлэ муутай зуудаг нохойнуудтайнь тулалдаһаар, арай гэжэ гэртэнь ороно ха. Орон гэхэдэнь, тэрэ баянай ганса басаганиинь үни холын үлбэртэйһэн, үлхөөтэй яһан шэнги юумэ хэбтэбэ.

Тэндэ хоймортоо табхайжа һууһан, тажагар гүүзэтэй, жараад һаһатай шэрүүн хара хүн тэдэ хоёрые ехэ доро хараһан янзатай:

- Таанад юумта! Хүүргэһээ

бодожо ябаһан бодхуулнууд гүт? - гээд, ёлогор муухай нюдөөр шэртэн хараад һууна.

- Үгы, бидэ бодожо ябаагүй, харин табигдаад ябанабди.

- Хай даа! Бодхуулнууд лэ байгаа ёһотойт даа. Харин барижа, һөөргэнтнай тушаагаа һаа болохол байгаа һэн ха. Тиигээд хаана нютагтай хэд гээшэбта? - гэжэ шангархаар забдана. Тиихэдэнь айдар Жамса тодожо абан:

- Та ехээр һэжэг бү һанагты, тушаагаашые һаа тушаана бээт. Манай нютаг холо юмдаа, Балига, Хёлго, Баруун Түгнэ гэжэ дуулаһан байгаа ёһотойт, энэ нүхэрни тэндэхи Тэхэ зааринай аша болохо, Тэбхэнсэй удаганай хүбүүн болохо Ангаадай бөө гээшэлдаа! Алдарсууһара үбэртэ эли болоһоншые һаань, абай хаанай хуули шанга һэн туладаа хүн бүхэниие илгэдгүй хүүргын хүдэлмэридэ ябуулаһан байна гээшэ! - гээд, баянай нюурые бардамаар хараад һууба ха.

Баянай бардам шарай барагад гэжэ, түбэгшөөһэн янзатай, түб номгон болоод:

- Харин ямар хуби талаанаар орохо ерэхэ гээшэбта, - гэжэ бөө гэгдэһэн Балдан тээшэ ехэл налгай илдамаар хаража.

- Энэ минин ганса басаган иигэжэ үлбэртэһөөр хоёр жэл боложо байна. Тиигээд хайшан гээһаа үбшээ болоһонһоо мултарха гээшэб, туһалжа хайрлыгт! - гэжэ дохин татажа дуугарһанай һүүлдэ һамган тээшээ хараад:

- Сай шаньш, - гэнэ ха.

Аляа Балдан айхабтар томоотой янзаар хоолойгоо заһаад, нюдээ хялам-хёлом гүүлэжэ:

- Зай, тиигээд хайшан гэхэбдаа! Эмтэ юумэ эмээрэ, домто юумэ домоороо болонол бээ.

Адалжа байһан адыень, хорлохо байһан хорыень шэмхэ бүринь шэнжэжэ, үмхэ бүринь үзэхэ хэрэгтэй байна даа. Тиигээд байхада, эхэнэр хүнэй тулада гэжэ эрэмдэггүй эмэ сагаан хониной зүүн яһан далые абажа ерэгты!

Түүниие түхэрэн найхан

гуламтадатнай,

Түүдэг улаан галдатнай

Түрэхэн байжа түлэжэ,

Түһэрэн байжа шэнжэжэ,

үзөөд байхадаа мэдэгдэхэ юм бээ даа, - гэжэ басаган тээшэнь шэртэн хараад һууна ха.

Тиихэдэнь гэрэй эзэн дохин татажа, бодон харайн, газраһаа хониной яһан дала асаржа үгэнэ.

Тэрэниинь аляа Балдан абажа, галдээгүүр ариулаад, баһа амандаа барижа, шэбэр-һабир шэбшэһэнэй һүүлдэ галай баруун талада зомгоохон дээрэ табижа түлэнэ. Удангүй тэрэ далынгаа дүрөөд байхадань гаргажа абаад, нюдөө ехэ, бага болгожо байжа хазайн-хазайн үзэнэ. Тиигээд бэрхшээһэн янза гаргажа, толгойгоо хүдэлгэн, тэрэ далаа бута бажуугаад, галда хаяжа, гэрэй эзэн тээшэ хараад:

- Зай, үбгэн аха! Үйлэ муутай хомхой муухай хүн байналта даа, энэ басаганинэй үнэн байдалыень үзэжэ, үбшэ зоболонгыень шэнжэбэ гээшэб. Сэхыень хэлэхэдэ, нимэ байна: энэ басагантай хариин газарһаа хаядаһатай, ойрын газарһаа орхидоһотой байна гээшэ. Тиигээд байхада, амин бэсынь андалдаанда, алтан һүлдэнь долёондо гурбан дүүрэн һаһатай хуба шаргал ямаас, аминдань хүрэнгүй, алтан дэлхэйдэ арьбалан табижа, заяан бурхан хоёртотнай зальбарха хэрэгтэй байна, - гээд, аягатай сайгаа абажа уусагаана.

Мүнөө гэрэй эзэн толгойгоо тонгод гэжэ:

- Үгы, тэрэ хэрэгемнай та өөрөө бүтээжэ үгэжэ хайрлыгт даа! - гэн, баһа толгойгоо дохёод абана. Тиихэдэнь Балдан тумархуушагаар:

- Харин тиигэжэ үзэхэл болоо гээшэ бээб даа! Зай, тиигэбэл, юумээ түхэрэхэ хэрэгтэй болоод даа, - гэнэ ха. Гэрэй эзэн тэрэ бэээрээ хэрэг түхэрэхэ гар дүйтэй хүнүүдые асаржа, юумээ түхэрэнэ.

Энэ үедэ Балдан нэгэ забһар олохо, нүхэртөө шэбэнэнэ ха.

- Зай, нүхэр, нэгэ арга олохо, нүхэртөө дуулгаарай, - гэнэ.

Дары юумэнь түхээрэгдэжэ, бэлэн болоод орхино.

Нэгэ айхабтар тарган шаргаша ямаас намага-һамига болотор үнгын бүдэй үртэһэ хайдаһаар шэмэглээд, үбшэн басаганай урда асарба. Аляа Балдан ама бага халангир

болотороо архи уугаад бөөлэжэ оробо. Онго тэнгэри, орон нютагайнь эзэдые оруулба гээшэб гэжэ байжа, һүниин тэн болотор зашалаад, һүүлээрнь ямаагаа хээрэ гаргаха гэжэ олон зоноор, нөөхнүхэдэйнгөө хоножо байһан газарай тээ наанахана, бүтүү хара бургааһан дотор ошохо, гал ехээр түлоулээд, мүн лэ онго оруулжа, байжа бөөлэнэ.

Тиигэжэ байтараа аляа Балдан тэрэ ямаагаа хүтэлөөд, галһаа саашаа харанхы руу бөөлэ бөөлзөөр ошохо, тээ саанахана болоод байхадаа:

Альбан тэнгэри, абэгты!

Амин бэсынь андалдаан

Алтан шаргал ямаас

Асаржа галдаа тушаанам! -

гэжэ дурдан, дуудан байба.

Тэндэ ошолдоһон зоной харан гэхэдэ, гэгтэ саанаһаань бургааһанай забһараар барбагар-барбагар хара юумэнүүд хүрэгшээлдэн гаража ерээд, мүнөө ямааень бархиртар абажа, мааруулаар саашаа үгы болошобо ха.

Балдан гэдэргээ бөөлэ бөөлзөөр сухарижа, галайнгаа хажууда ерээд, улам галзууран бөөлэнэ. Ошолдоһон олон зонехэл зэбэрһэн, айһан янзатай, иишэ тиишээ харасагалдан, һэр-мэр гэлдэшөөд байба. Балдан удангүй бөөлөөгөө дүүргэжэ, тэдэ зоноо урдаа туужа, баян хүнэйнгөө гэртэ бусаад, архи мяха амаараа гаратар эдижэ, уужа хоноо һэн гэхэ.

Үглөөдэрнын аляа Балдан айдар Жамса хоёрой эртэхэн нүхэдтөө ерэхэдэнь, мүнөө ямаагаа алажа, айхабтар тарган мяхатай болоһон байба, тиигээд тэндэһээ яралтай ханаар мордожо ябаха зуураа, тэрэ баян айл тээшэ хаража, ши зуун үгытэйн зуун ямаа буляжа эдиһэн гэмтэйш, бидэ ганса баянай ганса ямаа мэхэлжэ абahan гэмтэйбди. Энэ хадаа хара муухай һанаандашһи харюуболоо, гэнэн бүдүүлг ябаһандашһи гэршэ болоо гэлдэжэ, эльгэ хаталдан энездээ һэн гэхэ.

1930 он.

ЯМААН ЖАМСА

Нэгэ үдэр ехэ хүрэнэй заха шуууур дээгүүр хүн зон хөөрлэдэхэдөө, ара газар хууха гэхэн Ахай ноён айсуй морилжо ябана, айхабтар ехэ угтамжа болохо гэжэ байна. Ши дуулаа һэн

гүш? Ши мэдээ һэн гүш? - гэлдэжэ, бэе бэһээ асуулдан байба ха.

Иигэһээр байтар эдэнэй дунда Ямаан Жамса Соохор Содбо хоёр бии болоод, этэрлэдэжэ, сээсэрхэлдэжэ эхилбэһэн ха. Ямаан Жамсань Соохор Содбооо иигэжэ хэлэбэ.

- Зай, нүхэрни, ши мэдэжэ байна гүш? Ахай ноёной эндэ ерэхэдэ, арбан табан үгэ андалдаад, хөөрлэдөөд, үзөө һаа яаха юм гэжэ үдэрэй һанаан, һүниин зүүдэн болоод ябанам, - гэбэ ха.

Тиихэдэнь Соохор Содбо нюдөө бүлтылгэжэ, иишэ тиишээ хараашалаад:

- Ай даа, абгаймни, ябашые тиишэ болохогүй даа! Ямаан Жамса таниие яһа мяхаяа эбдэрээд, ядаржа, зобожо хэбтэнэ гэжэ анда ябаһан нүхэдшһи амаргүй болоһон шарайгаар хөөрлэдэжэ байха болоо һаань, шэхэндэ хажар, сэдхэлдэ хүндэ болохо байна даа, ойлгоорой, нүхэрни! - гээд, шогтойхоноор энеэнэ.

Ямаан Жамса Соохор Содбын урдаһаань баһал баһанхад дээрэнхы янзаар:

- Ай, тэрэшни бараг даа, Ямаан Жамсые яагаад орхихо һэм даа! Барагтайхан байбал баһаналдаад, багтайхан байбал бархиралдаад дүүрэнэ бээ! Одоо энэ хуугааша Ямаан Жамсашһи тэрэнэй тухай тэхэ ямаан хоёрой мүргэлдөө үзһөөр ябаһан аха юм даа! - гээд, ташаганаса энеэнэ.

Соохор Содбо сортоотой маяг үзүүлэн, баһал урдаһаань ташаганаса энебэ:

- Үгы, шимни яагаад ярилдаха, хайшан гээд харилсаха гэхэн хүн бэлэйш?

Ямаан Жамса иишэ тиишээ хаража эмнисгээгээд, энебхилэн татажа, мүрэдээрнь гараа табина.

- Зай, нүхэр, үнэн сэхэ өөрынгөө һанал хэлэхүүб! Харин бишни айхабтар сухалтай гэдэг Ахай ноёнтой хөөрлэдөөд, хүхэд тарахаһаа байтагай хамаг зоной хараһаар байтарнь, хоёр нугыень хургаараа хадхажархёод, золтой заяатай байнаш даа гэгдэхэ шадалтай байхаб даа!

Соохор Содбо уршагад гэжэ урмаа таһарһан янзатай урдаһаань хараад:

- Ай, зайларни даа! Адууһа мал адуулаад, ами хоолойгоо тэжээгээд ябаа һаашһи үлэн хээли

Хоца НАМСАРАЕВАЙ түрэнхөөр 115 жэлэй оёе угтуулан

бээдэ амар гэжэ бидэ хоёрһоо удхатай үгэ бэшэ юм гү! Ахай ноёной хуга хадхаж, ами толгойгоо алдахаяа ханаһан ямар тэнэг хүн гэшэбши, - гэжэ урмаа таһарна.

Ямаан Жамса гэдэргээ сухарин, гараа дэлгээжэ, гайхаһан янзаар ингэжэ асууна:

- Нүхэрни, та юу хэлэжэ байнат, тэнэг хүн тиигэжэ хэлэдэг юм гү? Бишни сула алдаргүй хосорһон Соохор Содбо бэшэ бшууб. Суутай хабатай гэгдэн, яажашьшадха Ямаан Жамса мүн гэжэ мэдээрэй, - гэжэ эльгэ хатан энээнэ.

Соохор Содбо сүхалаа хүрэнэн янзатай гараараа зангаад:

- Тэнэг хүн тэнгэриһэнэгэ наһа аха гэжэ эгээл шамһаа удхатай үгэ байна гэшэ. Зай, иигээд дүүргэе даа. Удага эрбээхэйн үльгэртэй, улайжа байһан галда орохоёо дурладаг шамтай олон юумэ юу хэлсэхэб. Харин хамта ябадаг хани нүхэр шамайгаа энэ хэрэгээ эсэстэнэ хүргөөд, элүүр мэндэ гараа нааһини, эрхим жэшээнэй эмээлтэ морёор шагнажархиха байналби гэжэ эндэ байһан нүхэдэйнгөө, энэ байһан бэсынгээ энхэ сарюун хүнэнхөөр ама алдан андагайлжархиха байнам, - гэнэ ха.

Тиэхэдэнэ Ямаан Жамса энэсэхилээд, иишэ тиишэ хаража:

- Зай, нүхэд, хүн түрэнэн ёһодоо хүлэг морёор дабхиха зол хуби иигэжэ ердэг юм гү, - гэжэ альгаа ташан хашхархадань, тэндэ дуулажа байһан зон ехэл хүхижэ: «Ама ехэтын андагаар табихада, зориг ехэтын зол хүлээхэ хүхюу саг хүлээгдэжэ байна! Харин бидэнэй урда хэлэһэн үгэдөө эзэн боложо, хэһэн хэрэгтээ баатар боложо шадарайгты!» - гэлдэжэ Ямаан Жамса Соохор Содбо хоёрой мүрэ дээрэ гараараа сохисогоолдоно.

Соохор Содбо айхабтар шангаар хашхаржа:

- Би болбол нёлбоһон нёлбоһоо амандаа дахин хэдэг адаг муу эрэ бэшэб даа! Харин энэ Ямаан Жамса гэдэгни ярижа хэлэжэ байһан үгээс яабашье, та бүхэндэ харуулхал юм бээ, эндэ манай хэлсэһэн үгэнүүдые эдэ байһан та бүгэдэ мартахагүй ёһотойт, хэрбээ ярижа байһан Ямаан Жамса, зольбо муу нохой шэнгээр олоной дундуур орилоод, бархираад гүйгөө наань, эрхим ээргын эмээлтэ морин, энэнүхэрэй гарта орохогүй гэжэ эртэнэ мэдэхэ хэрэгтэй, - гээд, үгээс дүүргэнэ.

Ямаан Жамса амаа барижа энэсгээд, аалиханаар ингэжэ хэлэб:

- Ахай ноёной аймшагтайшыё наа, аргын оньһоор шадхаб даа! Соохор Содбын сортоотойшыё наа, суутай Жамса гэгдэхэб даа. Эндэ хэлэһэн үгэдөө эзэн болоһон алдараа танил инаг таанарай зүрхэндэ золтой байһанаа зугаалан байхаб! - гэжэ олоной дундуур омогтой янзаар алхалан саашаа ябашана ха.

Тэрэнхээ хойшо хэдэн хоноод байхада, мүнөөхи Ахай ноён морилоод, энэ үдэр Зуун Хүрэнэй наян тохой Майдарида мандал даншагаар мүргэхэ гэжэ

морилхонь гээд, хүн зон хүл хүбөө табилдан, Майдариин сүмын үүдэндэ маша олоороо хамтаржа, ёһолон хүгэдэн угтана. Удабашьгүй, ямаан бүрээ пааяжа, ямын хүхэ жуузаар Ахай ноён, абгай хатан хоюулан хүн зоноор хүрээлүүлэн ерээжэ, Майдариин сүмэ соо оробо.

Тэрэ үдэс мүнөө Ямаан Жамса онгирхой хахархай дэгэл, хагзархай жалжагы гутал оложо үмдөөд, урда хойноһоо угзаруулба, түлхюулбэшыё, хаатангүй, жүдхэ жүдхэнхөөр олоной дундуур урагшаа орожо ошоходонь, хойноһоонь Соохор Содбо түрүүтэй, хэдэн гэршэ болохо хүнүүд баһал жүдхэлэн ябанал.

Ахай ноён наян тохой Майдариин мотортонь хүртээр шата гэшүүр табюулаад, ута гэгшын нанзад хадаг барижа, тэрэн өөдэ гарана. Хадагаа мотор дээгүүрнэ табижа, адис хүртөөд, аалиханаар доошоо буужа ябаба ха.

Тэрэ үдэс Ямаан Жамса мүнөөхи шатын хажууда ойротон ошоод байһанаа Ахай ноёной дээрэнэ буужа ерэхэдэнэ, гэнгэ даб гэжэ хоёр нугыень хургаараа хадхархиха ха.

Ахай ноён аймшагтай ехээр сошожо, абяа гаражархина. Тиэхэдэнэ хажуудань ябаһан нүхэдэн хашхаралдан, Ямаан Жамсыё унаса бодосо угзашан барижа:

- Энэшни яажа байһан хара нохой гэшэб, - гэлдэжэ ганиралдан, ташууралдан байхадань, Ахай ноён хажуудань ойрохон ерээжэ, үзүүртэй зэрлиг нүдөөр Жамса тээшэ дошхорон хаража, шүдөө ташаганаса хабираад:

- Одоо ши яажа байгаа забхай тэнэг элжэгэн гэшэбши, ами толгойгоо алдаха болоһоноо мэдэжэ байна гүш? - гэжэ сад-няд гэтэр бадашан, зандан байхадань, тойрон байһан нүхэдэн ахай ноёнойнгоо юун гэхэ зарлигыё хүлээжэ, нүдэ амаа хурсадхан, Ямаан Жамсын зүгтэ шүдөөрөө добтолон алдажа, дугташалдан байна ха. Мүнөө Ямаан Жамса ажаггүй Ахай ноёной үбдэг доро хүгэдэн мүргөөд:

- Ай, ехэ тэнгэриини, уршөөжэ хайрлыш! Угытэй ядуу намда иигэхэ гэнэн нэгэ ехэ хэрэг байһаниё тайлбарилан айладханын сүлөө минни үхэлэй урда түр зуурахан үршөөжэ хайрлыт! - гэжэ доромжо муу байдалаар мүргэжэ, саашань хэлэнэ:

- Би болбол эсэгэнэ хубилжа, эхэнэ түрээжэ, энэ бэе хүртээрөө үснанаандаа үгэгтэй хоһонгуринха гуйраншан ябаһан хүн юм даа. Тиимэ дээрэнэ бүри наяхан хамагыё айладагша хамба багшын гэгээндэ бараалхаж, өөрынгөө үнэн ябадалыё айладхаж, үгытэй гуйраншан байдалһаа яажа мултархын тухайда абарал эриһэнэйми харюуда, хөөрхэй, хамба багшамни иигэжэ зарлиг уршөөһэн бэлэй: «Одоо ши болбол үснанаан соогоо үгытэй гуйраншан байдалһаа мултархашни тонхэсүү байна даа!

Гансахан лэ тэрэнхээ мултарха аргашни болбол, хуби заяан тохёолдоо наань, хурмаста тэнгэрине сошоожо шадха хадаа зөөрини хэшэг үршөөжэ магадгүй гэжэ айладахадань, одоо хурмаста тэнгэрине хаанаһаа олодог бэлэй гэжэ үдэрэй ханаан, хүнини зүүдэн боложо ябатараа, харин таниие үзэн гэхэдээ, одоо даа, ёһотой хурмаста тэнгэри гэдэг сохотой энэ мүн байгаа гэжэ ханаад лэ, тэнгэриин хайра хэшэгтэ хүртэхын ехэ хэрэгээр, энэ үдэрэй зол буянгаар золгодожо сошоһон байнам гэхэнэ бэшэ адаг гуйранша намлаондоо бурууһанал юун байхаб даа, хурмаста тэнгэриини, үршөөжэл хайрладаа! - гэжэ мүргэнэ ха.

Тиэхэдэнэ Ахай ноёной шарайн дэры зөөлэржэ, урмашан омг нүдөөр нүхэдэйнгөө зүгтэ хаража маһалзан:

- Аа, харин бишни энэ муу тэнэгтэш хурмаста тэнгэрише байгаагүйдөө яахаб даа! - гэжэ улам бүри ехэрхүү байдалаар хоолойгоо хашажа, нүдөө хилмалзуулан хэлэһэнэй һүүлдэ Ямаан Жамсыё хаража:

- Аа, ши зоримгой бэрхэ байһандаа хэрэг үйлээс бүтээжэ абаба хаями даа! Бодол ханалаар болохотойхон хүн байгаа байнаш даа! - гэнэ ха.

Тиэхэдэнэ Ямаан Жамса:
- Ай хөөрхэй, хурмаста тэнгэриини, барагдахагүй ехэ хэшэг танһаа үршөөгдэбэб, - гэн, хэдэн удаа мүргэсэгөөн, гэдэргээ сухариха, олоной дундуур үгы болон арилшана.

Удабашьгүй, Ямаан Жамса Соохор Содбын нэгэ һайн мориныё унаад:

Хэлэн хэрэг бүдүүлгыё наань, Хэлэнэй хурсаар шадбалби. Ахай ноёной аймшагтайшыё наань, Аргын хүсөөр гарабалби, - гэжэ дуу дуулажа, олоной дундуур ябаһан юм гэдэг!

1935 он.

ОЛЗООР ОЛЗУУРХУУ ОНДОРЁОН

Урда хаанта засагай байха үдэс энэ газарта түмэр харгы хэгдээгүй, эртэн саг байгаа.

Тиэхэдэ Удын город Шэтын город хоёрой хоорондоо ехэ-ехэ наймаашадай бараас мори тэргээр шэрэлдг байба. Энэни хамбы ябажа байна гэжэ буряадууд хэлсэдг байһан юм гэхэ.

Эдэ хамбышад соо залуушыё хүнүүд, үбгэншыё хүнүүд, хүнгэн олздоо дуратай наймаархуушыё хүнүүд ябаһан юм ха. Тэдэнэр хонолгоһоо үглөө бүри мордохо болоходоо, зай, хэн юмнай түрүүлхэб гэлдэжэ асуулсадаг байба. Тиэхэдэ Ондорёон гэжэ олзо зөөрини хойноһоо шэсэржэ, хабжаганажа ородог наймаархуу ханаатай нарин хара хүн:

- Би түрүүлхэб, - гээд, хамагай урда мориёо хүллэжэ, харгыда орон ябажархидаг байгаа хэн.

Ондорёон харгыда түрүүлжэ ябахандаа, урдаа хэбтэнэн лэ муу һайн хангиржа гээгдэнэн таха, мултаржа гээгдэнэн шүрээб, хугаржа гээгдэнэн хадаһан хүртээр сабшүүрэн абаад, үбэртөө хэжэрхидэг зантай байба. «Ондорёон! Юу олобош?» - гэжэ хойнонь ябаһан хүнэй асуухада, нүхэдһөө нюуһан янзатай, хүнэй нюурушыё мүртэй харахагүй, хүлмэгэ халмага гэжэ:

- Юумэ олоогүйб, - гэжэ бүрбар гэжэрхидг байгаа.

Ондорёоний нихэдэнэ сугтаа ябаһан нүхэдэнэ ехэ шоо үзэжэ, наада энээдэ харадаг байһан дээрэнэ:

- Ондорёон, Ондорёон, юу олобош, олзо суг! - гэжэ ябажа хойноһоонь хашхаралдадаг, энээлдэдг болоо хэн.

Хэды тиигэжэ нүхэдэйнгөө энээлдэн, шог наадан болгодог байгаашье наань, юрэдөө болидоггүй, үнөөхил харгыгаар хэбтэнэн энэ-тэрэ юумэ түүһэн, олзуурхана зангаараа үдэр бүри түрүүлээд лэ ябахыё оролдодог байгаа.

Эдэ хамбышад Удын городһоо гараһаар нилээдгүй оло хоножо, Шэтынгээ городто хүрэхэ дүтэлхэдөө, айхабтар хүхюутэй боложо, ногоотой, нэгэ һайн газарта, бултаараа хонохо гэжэ бууба хэн ха.

Тэрэ һүни Норбо гэдэг альярхуухан зантай нэгэ хүбүүнэй ээлжэн тохёолдожо, мориной манаанда гараад, бүхэли һүниндөө моридоо тойрожо хонохо зуураа нэгэ газрын саарһан соо үхэнэн үжэнхэй могой хэжэ орёогоод, наринхан улһаар уяжархёод, өөһэдынгөө үглөөгүүр ябаха харгы дээрэ абаашажа табижархиба ха.

Үглөөгүүр боложо, хамбышад сайгаа шанажа уугаад, моридоо асаржа хүтэлөөд байхадаа:

- Зай, хэн юумнай түрүүлхэ юм? - гэжэ Норбо хашхарна. Тэндэнэ Ондорёон:

- Би түрүүлхэб! - гэжэ яаран, моридоо хубарюулан, түрүүшынгээ мори хүтэлөөд, ябажархина.

Ондорёоний хойноһоо Норбо, тэрэнэй хойноһоо бултаараа хубарин, моридоо хүтэлөөд ябаба ха.

Ондорёон мүнөөхи Норбын угтуулан табиһан саарһаар орёолтоотой юумэ дээрэ хүрээжэ ерэн гэхэдэ, тэрэнни хардабаад, саб гэтэр үбэртэлжэрхёод, хүн харабагүй аа гү гэнэдэл, иишэ тишээ харасагаагаад, саашаа шамдуухан ябаба.

Хойноһоонь дүтэхэн ябаһан Норбо альярхан:

- Пээ! Ондорёон, ши юу олобош? Олзо суг!» - гэжэ хашхархадань, Ондорёон һөөргөө хаража, улагад гээд:

- Юумэ олоогүйб, - гэжэ ехэ хашарһан маягтайгаар ябууд харюусана.

Норбо аляа юм аадлэ, моридоо шамдуулан, хойноһоонь дүтэлжэ:

- Ши заабол юумэ олоһон байхаш, би заабол тэрэннээшни хубаалдажал халахаб! - гэхэдэнэ, Ондорёон сүхалаа хүрээжэ:

- Юумэ олоогүйб гэхэдэ яагаабши, бурхан зүг, боожо үхэхөөр олоогүйб! - гэжэ шэг шарайдаа гарана.

Эдэ хоёрой хоорондоо ингэлдэхэдэ, хойнонь хубарижа ябаһан нүхэдэнэ:

- Ондорёоннай баһа юумэ олоо гү? - гэлдэжэ байжа хойноһоонь хашхаралдана.

Тиэхэдэнэ Норбо һөөргөө хаража:

- Олоо! Олоо! Ондорёоннай заабол юумэ олоһон байха! - гэжэ ябажа хашхарна.

Тиигэлдэжэ ябатараа, Норбо Ондорёоний хойноһоо гүйжэ ошоод, энээжэ ябажа:

- Зай, олзоёо хубаалда! Ши юумэ олоһонаад, нүхэдһөө нюужа ябаха юун болообши! - гэжэ дахасалдан ябажа, Ондорёоний үбэрыё шанга шангаар бажууна, һабардана, бүтүү нюухажа байжа, орёолтынь хахалха гэжэ элдэбээр аашална ха. Ондорёон сүхалаа хүрээжэ:

- Саашаа, саашаа! Боли, юрэдөө, наанаһаашни шаажархихаб! - гэжэ байжа урдаһаань улагшан аргаганана.

Норбо тиигэжэ нилээдгүй аашалһанайнгаа хойно хирэ болоо ёһотой даа гэжэ моринойнгоо хажууда ерээд хаража ябаба. Тиэхэдэнэ Ондорёон гэнгэ хотигошон, үбэр руугаа гараа хээд орхихотойгоо сасуу хашхараа табижа:

- Абыт, абыт! - гэжэ тобшо түдүүлсэ таһара, үбэр энгэрээ хахара татаад, дэбхэрэн байхадань, үбэр сооһоонь нэгэ ута гэгшын үхэнэн үнжэнхэй могой унжалдан унашана. Хойноһоонь хубарилдажа ябаһан нүхэдэнэ Ондорёоний тиигэжэ галзуурһан юм шэнгээр аашалан байхыё харахадаа, яасагаана гээшэб, гаһанайнгаа галда шатаба гээшэ гү гэжэ гайхалсан ябаһан байгаа.

Ондорёон абаха танаггүй муухай хүхэ сагаан шарайтай болошоод:

- Ямар хүн намайе хардаба гээшэб, - гэжэ уйлаганан, нүдөөрөө уһа гүйлгэжэ, һалганан байхадань, Норбын хажуудань гүйжэ ерээд:

- Яагаабши, яагаабши? - гэжэ мэдээшгүй янзаар асуухадань, Ондорёон юушыё дуугарнагүй.

- Угы ши юундэ энэ үхэнэн могой үбэртөө хээ хүн гэшэбши, али олзошни багадаба гү?

- Хүн ехээр намайе хардаа! - гээд уйлашана. Ондорёон Норбо хоёрой иигэлдэжэ байхада, нүхэдэнэ бултаараа хажуудань гүйлдэжэ ерээд:

- Ай, Ондорёон! Олоһон юумээ гансаараа абаха гээд, олон нүхэдһөө амжараа ябаха гэдэг иимэ рандагтай байдаг даа! - гэлдэн энээлдэжэ, элдэб үгөөр галхаана.

1933 он.

Понедельник, 11

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

7.00 - ДОБРОЕ УТРО.
10.00 - НОВОСТИ.
10.15 - «ЗОЛОТАЯ ЛИХОРАДКА».
12.00 - ПУТЕШЕСТВИЯ НАТУРАЛИСТА.
12.30 - «ЕРАЛАШ».
12.40 - СЛЕДСТВИЕ ВЕДЕТ КОЛОБКОВ.
13.00 - НОВОСТИ.
13.05 - КОМЕДИЯ «ДВЕ СТРЕЛЫ».
14.50 - НЕПУТЕВЫЕ ЗАМЕТКИ.
15.10 - Э. РАДЗИНСКИЙ. «ЗОЛОТОЙ ВЕК АВАНТЮРИСТОВ». ФИЛЬМ 1-Й.
16.00 - НОВОСТИ.
16.15 - ФИЛЬМ «ПОЕЗДКА В ИНДИЮ».
19.00 - ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ.
19.30 - Д/Ф «АГЕНТ ШТИРЛИЦ».
20.00 - ЖДИ МЕНЯ.
21.00 - «ЗЕМЛЯ ЛЮБВИ, ЗЕМЛЯ НАДЕЖДЫ».
22.00 - ВРЕМЯ.
22.30 - «КРЕСТНЫЙ ОТЕЦ».
23.35 - «ШПИОНКА».
00.30 - НОЧНОЕ «ВРЕМЯ».
01.00 - Д/Ф «ПОТЕРЯННЫЕ СУБМАРИНЫ. КАТАСТРОФЫ НА МОРЯХ».
01.40 - «ФОРМУЛА ВЛАСТИ». КОРОЛЬ НОРВЕГИИ.
02.10 - «ТЫСЯЧЕЛЕНИЕ».

«РОССИЯ»

6.00, 6.30, 6.53, 7.23, 7.53, 8.23, 8.53, 9.30 - ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!

БГТРК

6.10 - «САГАЙ СУУРЯАН».
6.25, 9.25 - РЕК-ТАЙМ.
6.45, 8.15 - БАЙГАЛ.
7.15, 7.45, 8.45, - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.
7.20 - ГОРОСКОП.
9.10 - ВЕСТИ НЕДЕЛИ.

КАНАЛ «РОССИЯ»

9.45 - «ЧАСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ».
11.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.
12.00 - ВЕСТИ.

БГТРК

12.30 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.
12.40 - ПРОФЕССИОНАЛЫ.

КАНАЛ «РОССИЯ»

12.50 - КОРОТКОЕ ЗАМЫКАНИЕ.
13.50 - ЭКСПЕДИЦИЯ С ИВАНОМ ЗАТЕВАХИНЫМ.
14.50 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.
16.00 - ВЕСТИ.

БГТРК

15.10 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.
15.15 - РЕК-ТАЙМ.
15.20 - БАЙГАЛ.
15.25 - ГОРОСКОП.

КАНАЛ «РОССИЯ»

15.30 - ЧТО ХОЧЕТ ЖЕНЩИНА.
16.30 - «СЕМЕЙНЫЕ ТАЙНЫ».

БГТРК

17.40 - БАЙГАЛ.
17.55 - ГОРОСКОП.

КАНАЛ «РОССИЯ»

18.00 - ВЕСТИ.
18.10 - «ГРАЖДАНИН НАЧАЛЬНИК».
19.00 - «ЛИНИЯ ЗАЩИТЫ».
20.00 - «КОМИССАР РЕКС».
21.00 - ВЕСТИ.

БГТРК

21.30 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.
21.45 - РЕК-ТАЙМ:
КАНАЛ «РОССИЯ»
21.50 - СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
21.55 - «КАМЕНСКАЯ».
23.00 - «МАРШ ТУРЕЦКОГО-2».

БГТРК

24.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.
00.15 - ГОРОСКОП.
КАНАЛ «РОССИЯ»
00.20 - «МИФЫ БЕЗ ГРИФА». «ОПЕРАЦИЯ «ЭВРИКА», ИЛИ ТЕГЕРАНСКОЕ ЗАСТОЛЬЕ».
01.05 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.
01.20 - «ЗАГОВОР ДАРВИНА».
02.30 - ФУТБОЛ РОССИИ.
03.00 - «БАРСЕЛОНА».
04.40 - ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ.

04.50 - КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС».
05.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

НТВ

6.55 - ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ.
7.00 - УТРО НА НТВ.
10.05, 14.35 - «АГЕНТ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ-2».
11.00 - СЕГОДНЯ УТРОМ.
11.20 - «ВРЕДИТЕЛЬ».
13.00, 16.00, 18.00, 20.00, 23.00, 02.05 - СЕГОДНЯ.
13.30 - ПОГОДА НА ЗАВТРА.
13.35 - СТРАНА СОВЕТОВ.
15.40 - КРИМИНАЛ.
16.35 - ПРИНЦИП ДОМИНО.
18.30 - «СКОРАЯ ПОМОЩЬ-3».
19.25 - ВНИМАНИЕ: РОЗЫСК!
20.35, 00.50 - «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ».
21.50 - «КРОТ».
23.40 - «КЛАН СОПРАНО».
02.35 - «РОССИЯ В ГЛОБАЛЬНОМ МИРЕ. ПЛАТА ЗА ВХОД».

СТС - «БАЙКАЛ»

7.00 - «ЗАК И СЕКРЕТНЫЕ МАТЕРИАЛЫ».
7.25 - «БИТЛДЖУС».
7.50 - «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ».
8.15, 10.00 - АФИША.
8.30 - ДРУЗЬЯ».
9.00 - СЕРИАЛ.

ПЕРЕРЫВ ДО 17.00

17.00 - «ДОРОГАЯ, Я УМЕНЬШИЛ ДЕТЕЙ».
18.00 - «ДРУЗЬЯ».
18.36 - «НОВАЯ СЕМЕЙКА АДДАМС».
19.00 - ДЕВИЧЬИ СЛЕЗЫ.
20.00, 23.55 - ОСТОРОЖНО, МОДЕРН!
20.30 - ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ.
21.00 - СЕРИАЛ.
22.00 - КИНО НА СТС.
00.30 - ДЕТАЛИ.
01.00 - «КОБРА».

АРИГ УС

7.50 - «ЧУДЕСА КИНО».
8.20 - МУЛЬТФИЛЬМ.
8.45 - «ЧЕРЕПАШКИ-НИНДЗЯ».
9.30 - ФОРМУЛА УСПЕХА.
9.50 - ПОГОДА. ЖИЗНЬ БЕЗ РИСКА.
10.00 - ЗАВТРАК С «ДИСКАВЕРИ».
11.05 - «ЖАНДАРМ ИЗ САН-ТРОПЕ».

ПЕРЕРЫВ ДО 17.00

17.00 - ТИТАНЫ РЕСЛИНГА НА ТНТ.
18.00 - ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО.
18.30 - МУЛЬТФИЛЬМ.
18.40 - ЖИЗНЬ БЕЗ РИСКА.
18.45 - НАШИ ПЕСНИ.
19.00 - БРЕМЯ ДЕНЕГ.
20.00 - «МУЖСКАЯ РАБОТА».
20.45 - ФОРМУЛА УСПЕХА. ПОГОДА.
21.00 - ОКНА.
22.00 - ДОМ. ПОГОДА.
23.00 - «ЖАНДАРМ В НЬУ-ЙОРКЕ».
01.15 - БОИ БЕЗ ПРАВИЛ.

ТИВИКОМ

8.00 - БЕЗУМНЫЙ МИР. ПОГОДА.
8.30, 17.50 - «ПАУЭР РЕЙНДЖЕРС, ИЛИ МОГУЧИЕ РЕЙНДЖЕРЫ».
8.55, 17.25 - «ГАДЖЕТ И ГАДЖЕТИНЫ».
9.20, 17.00 - «КИБЕР 9».
9.45 - «ОБЖ, ИЛИ...».
10.15 - «БАФФИ».
11.15 - ФИЛЬМ «ОТКРЫТКА С КРАЯ ПРОПАСТИ».
13.25 - БЕЗУМНЫЙ МИР.
14.00 - «ВИНО ЛЮБВИ».
14.55 - НАРОД ПРОТИВ.
15.30, 22.30 - «24». ПОГОДА.
15.50, 21.20 - «КОБРА-2».
18.15 - «ШЕРЛОК ХОЛМС И ДОКТОР ВАТСОН».
19.55 - ПОГОДА.
20.05 - МУЗ. ПОЗДРАВЛЕНИЯ.
20.30 - КАЛЕНДАРЬ РАБОТ ОТ А. КУШНАРЕВА.
20.55 - ГРИФФИНЫ».
23.05 - «МУХА-2».

Вторник, 12

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

7.00 - ДОБРОЕ УТРО.
10.00 - НОВОСТИ.
10.15 - «ЗЕМЛЯ ЛЮБВИ, ЗЕМЛЯ НАДЕЖДЫ».
11.10 - «РЕБЯТА ИЗ НАШЕГО ГОРОДА!».
12.05 - «АГЕНТ ШТИРЛИЦ».
12.35 - ДИСНЕЙ-КЛУБ.
13.00 - НОВОСТИ.
13.05 - «СЛУЧАЙ В КВАДРАТЕ 36-80».
14.30 - КРЫЛЬЯ.
15.10 - Э. РАДЗИНСКИЙ. «ЗОЛОТОЙ ВЕК АВАНТЮРИСТОВ».
16.00 - НОВОСТИ.
16.15 - «В ЛЮБВИ И НА ВОЙНЕ».
18.30 - ДОК. ДЕТЕКТИВ «ТРОЯНСКИЙ КОНЬ». ДЕЛО 2002 ГОДА.
19.00 - ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ.
19.20 - «УДАРНАЯ СИЛА».
19.50 - «СОКРОВИЩА МЕРТВЫХ».
21.00 - «ЗЕМЛЯ ЛЮБВИ, ЗЕМЛЯ НА- ДЕЖДЫ».
22.00 - ВРЕМЯ.
22.30 - «КРЕСТНЫЙ ОТЕЦ».
23.35 - «ШПИОНКА».
00.30 - НОЧНОЕ «ВРЕМЯ».
01.00 - НА ФУТБОЛЕ.
01.30 - РУССКИЙ ЭКСТРИМ.
02.00 - «ОДНАЖДЫ В КИТАЕ».

«РОССИЯ»

6.00, 6.30, 6.53, 7.23, 7.53, 8.23, 8.53, 9.30 - ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!

БГТРК

6.10 - ТОЛИ.
6.45, 8.15, 9.25 - БАЙГАЛ.
7.15, 7.45, 8.45, 9.10 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.
7.20 - ГОРОСКОП.
9.15 - ТРИ, ЧЕТЫРЕ...

КАНАЛ «РОССИЯ»

9.45 - «КАМЕНСКАЯ».
10.50 - «ВОЗВРАЩЕНИЕ БУДУЛАЯ».
12.00 - ВЕСТИ.

БГТРК

12.30 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.
12.40 - «УЛГУР».

КАНАЛ «РОССИЯ»

12.50 - КОРОТКОЕ ЗАМЫКАНИЕ.
13.50 - «МАРШ ТУРЕЦКОГО».
14.50 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.
15.00 - ВЕСТИ.

БГТРК

15.10 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.
15.15 - РЕК-ТАЙМ.
15.20 - БАЙГАЛ.
15.25 - ГОРОСКОП.

КАНАЛ «РОССИЯ»

15.30 - ЧТО ХОЧЕТ ЖЕНЩИНА.
16.30 - «СЕМЕЙНЫЕ ТАЙНЫ».
17.30 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

БГТРК

17.40 - БАЙГАЛ.
17.55 - ГОРОСКОП.

КАНАЛ «РОССИЯ»

18.00 - ВЕСТИ.
18.10 - «ГРАЖДАНИН НАЧАЛЬНИК».
19.05 - «ЛИНИЯ ЗАЩИТЫ».
20.00 - «КОМИССАР РЕКС».
21.00 - ВЕСТИ.

БГТРК

21.30 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.
21.45 - РЕК-ТАЙМ.

КАНАЛ «РОССИЯ»

21.50 - СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
21.55 - «КАМЕНСКАЯ».
23.00 - «МАРШ ТУРЕЦКОГО-2».

БГТРК

24.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.
00.15 - ГОРОСКОП.

КАНАЛ «РОССИЯ»

00.20 - «ГОНКА ЗА СУПЕРБОМБОЙ».
01.15 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.
01.35 - «ЗАВТРАК ЧЕМПИОНОВ».
03.45 - ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ.
04.00 - «ОТ ЗЕМЛИ ДО ЛУНЫ».
05.00 - «ПЕРЕКРЕСТКИ».
05.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

НТВ

6.55 - ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ.
7.00 - УТРО НА НТВ.
10.05 - НАМЕДНИ - 92.
11.00 - СЕГОДНЯ УТРОМ.
11.20 - ФИЛЬМ «ФРОНТ БЕЗ ФЛАНГОВ». 1 СЕР.
13.00, 16.00, 18.00, 20.00, 23.00, 01.55 - СЕГОДНЯ.
13.30 - ПОГОДА НА ЗАВТРА.
13.35 - СТРАНА СОВЕТОВ.
14.35, 21.50 - «КРОТ».
15.45 - КРИМИНАЛ.
16.35 - ПРИНЦИП ДОМИНО.

БГТРК

18.30 - РУССКИЙ МУЗЕЙ.
18.45 - ТАЙЗАН.
19.05 - ГОРОСКОП.
19.10 - ШАНС.

НТВ-3

19.30 - ПАМЯТИ ЭКИПАЖА ПОДВОДНОЙ ЛОДКИ «КУРСК». «УЙТИ, ЧТОБЫ ВЕРНУТЬСЯ».
20.35, 00.40 - «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ».
23.40 - «КЛАН СОПРАНО».
02.25 - ГОРДОН.
03.20 - «ВОРЫ».

СТС - «БАЙКАЛ»

7.00 - «ЗАК И СЕКРЕТНЫЕ МАТЕРИАЛЫ».
7.25 - «БИТЛДЖУС».
7.50 - МУЛЬТФИЛЬМ.
8.00 - «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ».
8.15, 10.00 - АФИША.
8.30 - «ДРУЗЬЯ».
9.00 - СЕРИАЛ.

ПЕРЕРЫВ ДО 17.00

17.00 - «ДОРОГАЯ, Я УМЕНЬШИЛ ДЕТЕЙ».
18.00 - «ДРУЗЬЯ».
18.30 - «НОВАЯ СЕМЕЙКА АД-ДАМС».
19.00 - ДЕВИЧЬИ СЛЕЗЫ.
20.00 - ОСТОРОЖНО, МОДЕРН!
20.30 - ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ.
21.00 - СЕРИАЛ.
22.00 - КИНО НА СТС.
00.30 - ДЕТАЛИ.
01.00 - «КОБРА».

АРИГ УС

7.50 - «ЧУДЕСА КИНО».
8.20 - МУЛЬТФИЛЬМ.
8.45 - «ЧЕРЕПАШКИ-НИНДЗЯ».
9.30, 20.45 - ФОРМУЛА УСПЕХА. ПОГОДА. ЖИЗНЬ БЕЗ РИСКА.
10.00 - ЗАВТРАК С «ДИСКАВЕРИ».
11.05 - «ЖАНДАРМ В НЬУ-ЙОРКЕ».

13.15 - «ЗЕМЛЯ: ПОСЛЕДНИЙ КОНФЛИКТ-2».

ПЕРЕРЫВ ДО 17.00

17.00 - «НОВАЯ ЖЕРТВА».
18.00 - «ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО».
18.30 - МУЛЬТФИЛЬМ.
18.45 - НАШИ ПЕСНИ.
19.00 - ЗАПРЕТНАЯ ЗОНА.
20.00 - «МУЖСКАЯ РАБОТА».
21.00 - ОКНА.
22.00 - ДОМ.
23.00 - «ЖАНДАРМ ЖЕНИТСЯ».
01.00 - ИМПЕРИЯ СТРАСТИ.

ТИВИКОМ

8.00 - БЕЗУМНЫЙ МИР. ПОГОДА.
8.30, 17.50 - «ПАУЭР РЕЙНДЖЕРС, ИЛИ МОГУЧИЕ РЕЙНДЖЕРЫ».
8.55, 17.25 - «ГАДЖЕТ И ГАДЖЕТИНЫ».
9.20, 17.00 - «КИБЕР 9».
9.45 - СЕРИАЛ «МАЛКОЛЬМ ПОСЕРЕДИНЕ».
10.15 - «БАФФИ».
11.15 - «МУХА-2».
13.25 - БЕЗУМНЫЙ МИР.
14.00 - «ВИНО ЛЮБВИ».
14.55 - НАРОД ПРОТИВ.
15.30 - «24». ПОГОДА.
15.50 - «КОБРА-2».
18.20 - «ШЕРЛОК ХОЛМС И ДОКТОР ВАТСОН».
19.55 - ПОГОДА.
20.05 - МУЗ. ПОЗДРАВЛЕНИЯ.
20.30 - ГОЛОС ЖИРИНОВСКОГО.
20.55 - «ГРИФФИНЫ».
21.20 - «КОБРА-2».
22.30 - «24». ПОГОДА.
23.05 - «ЦЕЛУИ КОГО ХОЧЕШЬ».

Среда, 13

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

7.00 - ДОБРОЕ УТРО.
10.00 - НОВОСТИ.
10.15 - «ЗЕМЛЯ ЛЮБВИ, ЗЕМЛЯ НАДЕЖДЫ».
11.10 - «РЕБЯТА ИЗ НАШЕГО ГОРОДА».
11.20 - «ФРОНТ БЕЗ ФЛАНГОВ».
12.05 - «УДАРНАЯ СИЛА».
12.35 - ДИСНЕЙ-КЛУБ.
13.00 - НОВОСТИ.
13.05 - БОЕВИК «ШЕСТОЙ».
14.40 - НОВЫЙ ДЕНЬ.
15.10 - Э. РАДЗИНСКИЙ. «ЗОЛОТОЙ ВЕК АВАНТЮРИСТОВ».
16.00 - НОВОСТИ.
16.15 - ДИКИЕ ШТУЧКИ.
16.45 - КОМЕДИЯ «ОТКРОВЕННЫЙ РАЗГОВОР».
18.30 - ДОК. ДЕТЕКТИВ «ПОС-ЛЕДНИЙ ПОЛЕТ «ЛЕТУЧЕГО ГОЛЛАНДЦА». ДЕЛО 2002 ГОДА.
19.00 - ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ.
19.20 - СМЕХОПАНОРАМА.
19.50 - «СОКРОВИЩА МЕРТВЫХ». ЗАКЛ. СЕР.
21.00 - «ЗЕМЛЯ ЛЮБВИ, ЗЕМЛЯ НАДЕЖДЫ».
22.00 - ВРЕМЯ.
22.30 - «КРЕСТНЫЙ ОТЕЦ».
23.35 - «ШПИОНКА».
00.30 - НОЧНОЕ «ВРЕМЯ».
01.00 - «ИДОЛЫ». ДЖЕКИ ЧАН.
01.30 - «ИСКУССТВО ДЕЛАТЬ ДЕНЬГИ».
02.00 - ТРИЛЛЕР «ТАЙНА ВКЛАДОВ».

«РОССИЯ»

6.00, 6.30, 6.53, 7.23, 7.53, 8.23, 8.53, 9.30 - ДОБРОЕ УТРО, РОССИЯ!

БГТРК

6.10 - «БУЛЖАМУУР».
6.45, 8.15, 9.25 - БАЙГАЛ.
7.15, 7.45, 8.45, 9.10 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.
7.20 - ГОРОСКОП.

КАНАЛ «РОССИЯ»

9.45 - «КАМЕНСКАЯ».
10.50 - «ВОЗВРАЩЕНИЕ БУДУЛАЯ».
12.00 - ВЕСТИ.

БГТРК

12.30 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.
12.40 - ХУДӨӨ НЮТАГ.

КАНАЛ «РОССИЯ»

12.50 - КОРОТКОЕ ЗАМЫКАНИЕ.
13.50 - «МАРШ ТУРЕЦКОГО-2».
13.50 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

15.00 - ВЕСТИ.

БГТРК

15.15 - РЕК-ТАЙМ.
15.20 - БАЙГАЛ.

КАНАЛ «РОССИЯ»

15.30 - ЧТО ХОЧЕТ ЖЕНЩИНА.
16.30 - «СЕМЕЙНЫЕ ТАЙНЫ».

БГТРК

17.40 - БАЙГАЛ.
17.55 - ГОРОСКОП.

КАНАЛ «РОССИЯ»

18.00 - ВЕСТИ.
18.10 - «ГРАЖДАНИН НАЧАЛЬНИК».
19.05 - «ЛИНИЯ ЗАЩИТЫ».
20.00 - «КОМИССАР РЕКС».
21.00 - ВЕСТИ.

БГТРК

21.30 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.
21.45 - РЕК-ТАЙМ.

КАНАЛ «РОССИЯ»

21.50 - СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
21.55 - «КАМЕНСКАЯ».
23.00 - «МАРШ ТУРЕЦКОГО-2».

БГТРК

24.00 - ВЕСТИ-БУРЯТИЯ.
00.15 - ГОРОСКОП.

КАНАЛ «РОССИЯ»

00.20 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.
00.40 - ФИЛЬМ «Я САМА».
02.10 - ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ.
02.25 - ГОРЯЧАЯ ДЕСЯТКА.
03.20 - «ОТ ЗЕМЛИ ДО ЛУНЫ».
04.20 - «ПЕРЕКРЕСТКИ».
05.10 - КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС».
05.45 - ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ.

НТВ

6.55 - ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ.
7.00 - УТРО НА НТВ.
10.00 - НАМЕДНИ-93.
11.00 - СЕГОДНЯ УТРОМ
11.20 - «ФРОНТ БЕЗ ФЛАНГОВ».
13.00, 16.00, 18.00, 20.00, 23.00, 02.05 - СЕГОДНЯ.
13.30 - ПОГОДА НА ЗАВТРА.
13.35 - СТРАНА СОВЕТОВ.
14.35, 21.50 - «КРОТ».
15.45 - КРИМИНАЛ.
16.35 - ПРИНЦИП ДОМИНО.
18.30 - «СКОРАЯ ПОМОЩЬ-3».
19.25 - ЧИСТОСЕРДЕЧНОЕ ПРИЗНАНИЕ.
20.35, 00.50 - «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ».
23.40 - «КЛАН СОПРАНО».
02.35 - ГОРДОН.
03.30 - «ВОРЫ».

СТС - «БАЙКАЛ»

7.00 - «ЗАК И СЕКРЕТНЫЕ МАТЕРИАЛЫ».
7.50 - «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ».
8.15, 10.00 - АФИША.
8.30 - «ДРУЗЬЯ».
9.00 - СЕРИАЛ.

ПЕРЕРЫВ ДО 17.00

17.00 - «ДОРОГАЯ, Я УМЕНЬШИЛ ДЕТЕЙ».
18.00 - «ДРУЗЬЯ».
18.30 - «НОВАЯ СЕМЕЙКА АДДАМС».
19.00 - ДЕВИЧЬИ СЛЕЗЫ.
20.00 - ОСТОРОЖНО, МОДЕРН!
20.30 - ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ.
21.00 - СЕРИАЛ.
22.00 - КИНО НА СТС.
00.30 - ДЕТАЛИ.
01.00 - «КОБРА».

АРИГ УС

7.50 - «ЧУДЕСА КИНО».
8.20 - МУЛЬТФИЛЬМ.
8.40 - «ЧЕРЕПАШКИ-НИНДЗЯ».
9.30 - ФОРМУЛА УСПЕХА.
9.50 - ПОГОДА. ЖИЗНЬ БЕЗ РИСКА.

10.00 - ЗАВТРАК С «ДИСКА-ВЕРИ».
11.05 - «ЖАНДАРМ ЖЕНИТСЯ».
13.10 - «ЗЕМЛЯ: ПОС-ЛЕДНИЙ КОНФЛИКТ-2».

ПЕРЕРЫВ ДО 17.00

17.00 - «НОВАЯ ЖЕРТВА».
18.00 - ПОБЕДОНОСНЫЙ ГОЛОС ВЕРУЮЩЕГО.
18.30 - МУЛЬТФИЛЬМ.
18.55 - ЖИЗНЬ БЕЗ РИСКА.
19.00 - БРЕМЯ ДЕНЕГ.
20.00 - «МУЖСКАЯ РАБОТА».
20.45 - ФОРМУЛА УСПЕХА. ПОГОДА.

21.00 - ОКНА.

22.00 - ДОМ. ПОГОДА.
23.00 - «ЖАНДАРМ НА ПРОГУЛКЕ».
01.15 - ИМПЕРИЯ СТРАСТИ.

Четверг, 14

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

7.00 - ДОБРОЕ УТРО. 10.00 - НОВОСТИ. 10.15, 21.00 - «ЗЕМЛЯ ЛЮБВИ, ЗЕМЛЯ НАДЕЖДЫ».

12.00 - КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК.

13.00, 16.00, 18.00, 20.00, 23.00, 02.05 - СЕГОДНЯ. 13.35 - СТРАНА СОВЕТОВ.

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

7.00 - ДОБРОЕ УТРО. 10.00 - НОВОСТИ. 10.15 - «ЗЕМЛЯ ЛЮБВИ, ЗЕМЛЯ НАДЕЖДЫ».

15.40 - КРИМИНАЛ.

16.35 - ПРИНЦИП ДОМИНО. БГТРК 18.30 - МУЛЬТФИЛЬМ.

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

7.00 - НОВОСТИ. 7.10 - «СЕЙЧАС ИЛИ НИКОГДА».

12.50 - СПОРТЛОТТО

«6 ИЗ 49». 12.55 - ПОГОДА НА ЗАВТРА.

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

7.00 - НОВОСТИ. 7.10 - «СЕЙЧАС ИЛИ НИ-КОГДА».

12.55 - ПОГОДА НА ЗАВТРА.

13.15 - ФАКТОР СТРАХА. 14.05 - ФИЛЬМ «МОЛОДЫЕ».

Четверг, 14

Пятница, 15

Суббота, 16

Воскресенье, 17

АНГУУШАН
ҮБГЭЖӨӨЛ

Эрхимэй тоодо ородоггүй
Эгээлэй ангуушан үбгэжөөл
Шугы шэбэр, ой соогуур
Шубуудга урьха табижа,
Хоморой шэмэтэй мяхаарнь
Хоолойгоо тэжээдэг юм

хэн ха.

Үбгэн ангуушан нэгэтэ
Үдэрэй найниие шэлээд,
Үлгээн урьхануудаа
Үзэхээ ошоо хэн.
Харан гэнэнь, урьхадань
Харсага орошоод байба лэ.
Баряанда ороһон харсагын
Баггүй номгон гэзэнь:
Анханайн хүр жабхалан
Алдагдашанхай байба лэ.
Харсагые үбгэжөөл
Харахадаа, найхашааба:
Елэн хара үнгэтэй
Ехэ үргэн далитай,
Бэлтэд гэнэн шаб шара
Бэлыгүн хурса нюдэтэй.
Үбгэн хүндэ тон адли
Үргэн дороо нахалтай...
«Харсагамнай үнэндөө
Харшан шунахай амитан.
Шугын, ойн жэжээн
Шубуудые шуналдаг.
Зэрлиг зангаа хүдэлгэн,
Зэһээд гэнтэ ерээ наа,
Айлай тахья, нугаһадые
Абаашажа, мяхалхал.
Хэды иимэ гутамшаг,
Хэрээгы, шэрүүн аашатайш

наань,

Алтан дэлхэйн амитанай
Ами таһалаад яахамшиб.
Агаар зайдаа, байгаалидаа
Амидаржа ябаг!» -
гээд, харсагын
Ангуушан үбгэн
Ами абаран сүлөөлбэ.

Тэрэ гэнэһээ хойшо
Тэнсэлгүйхэн түргэнөөр
Үдэр хоногууд, харанууд
Үнгэржэл, ошоож байгаа хэн.
Ангууша мүнөөхи үбгэжөөл
Анханайнгаа гуримаар
Ойн баялигта обтожо,
Олзо хайжал мэдэнэ.
Холын ариурида нэгтэ
Хонон гараһан үбгэжөөл
Хадын арын тужа соо
Хахад үдэр агнаад,
Архагар хабсагайн хүмэгтэ
Амарха гэжэ нууба ха.
Ангуушанда тээмэндэ
Амья абаруулан харсага
Үбгэнэй доронь нууһан
Үндэр хабсагайн гантажа,
Хэмхэрэн унахаа байһые
Хэмгүй мэргэнээр мэдээд,
Зан найта үбгэниие
Зайлуулха арга ханаба ха.
Шуургандал шууяса
Шубуун нийдэжэ буугаад,
Танил ангуушан үбгэнэй
Тархиһаа малгайень хуулажа,
Хабсагайнаа тээ саахана
Хаяжа орхёо гэхэ лэ.
Сошожо абанан ангуушан
Собхорон нууриһаа бодожо,
Малгайнгаа хойноһоо яран,
Маяга-таяга харайба.
Гасаанша һонин шубуунай
Газарта хаяһан малгайдаа
Арай шамай хүрэхэдэн,
Арадань нэрээн дууджа,
Ангуушан эрбен харахадаа,
Амаа ангайлгаад байшаба.
Һаяхан лэ хажуудань
Һайнаар амаржа нуугааша
Тэрэ хабсагайн гэнтэ
Тэһэрхэн юумэндэл доошоо

Хэмгүй ехэ шууяатайгаар
Хэмхэрэн, хүмэрин унашаба.
«Тэндээ нуужа нуугаа наа,
Тэһэ даруулха байгааб...
Оройһоом малгайем хуулаад,
Ондоо тээ хаяһан шубуун
Гасаалхаа ханаа бэшэ,
Гайхалтай сэсэн байба лэ.
Аюулһаа холо болгожо,
Амиием абарба ха юм!» - гээд,
Урьханаа сүлөөлхэн харсага
Ухаандаа үбгэжөөл оруулжа,
Тэрэ шубуугаа бэдэрэн,
Тэнгэри өөдэ шэртэбэ.
Үнэхөөрөө орой дээрэн
Үнөөхи танил харсагань
Гоё найханаар хэлбэлзэн,
Гороолон, даллап нийдэбэ.
«Алтан дэлхэй дээрэ
Амитанда туһа хэхэдэ,
Жэнхэни хүнһөө байтагай,
Жэгүүртэншые хүртээрөө,
Ан арьяатаншые хүртээрөө
Ашыень харюулдаг байна

даа!» - гээд,

Ангуушан гараа үргэжэ,
Арбагашан далажа:
Амиинь абарһан харсагада
Амар мэндээ хүргэбэ.

НҮРХЭЙТЭН
ПОРШООНХО

Тобир ехэ гахайн
Тон эрхэ Поршоонхо
Эдээнэй найниие эдһээр
Эжэл соогоо илгаржа,
Бэшэ олон торойнуудһаа
Бээер томонь болоо хэн.
Томо хадаа бэшэндээ
Тоолгохом гэжэ бодобо,
Адар хадаа бэшэнээ
Айлгахам гэжэ ханаба.
Торой манай Поршоонхо
Тоомоо ехээр таһаржа,
Түхэрээн эрээн нүдээ
Түхэлгүйгөөр эрьюулбэ,
Ноёо шүдөө ирзайлган,
Норигоод ябадаг болобо.
Улиһан, гангинаһан шэнгээр
Уншарагтайгаар гиинана.
Томо мантан Поршоонхые
Тоохо торой байбагүй.
Аашата тэрэ амитанһаа
Айха гахай олдобогүй.
Агсамнаһан Поршоонхо
Аха дүүнэртээ гомдобо,
Нүрхэйтэжэ бүдүүрхээд,
Нүрэг гахайдаа голхорбо.
«Таанадтай - таанадгүй!» - гээд,
Таһаржа хүрэгһөө ябашаба.
Тамир ехэтэй Поршоонхо
Тала дайдаар зайна лэ.
Бэлшэжэ ябанан хурьгадта
Бээрхэн, хүлээн дүтэлнэ.
Тэдэн ууртай торойһоо
Тэрьедэжэ холодоно.
«Айлгабаб!» - гэжэ Поршоонхо
Аймшагтай ехээр баярлана.
Хурьгадые эрьюулжэ,
Хумхааран, хүхин наадана.
Нэгэтэ хүрэг хонидтой
Нэгэдээд Торойн ябахада,
Ута унжагар шоно
Ухаа мэдээгүй добтолбо.
Дүрд гэлдээд хонид
Дүрбэн тээшээ гүйдэбэ,
Тарган Поршоонхо гансаараа
Талын дунда үлэшэбэ.
Олзо бэдэрхэн шонодо
Одоол гоё юм ааб даа:
Шахамал монсогор
Поршоонхые
Шашхатар тэндэн баряа хэн.

Гангинаха, гиинаха абяагаар
Гахайн хүрэг бии болоод,
Унжагар шонын аманһаа
Угайнгаа нэгые абараа хэн.
Амиа абаруулан Поршоонхо
Аятай номгон болошонхой
Нүрэг түрэл гахайнуудтаа
Нүгэдэн, дохин хэлбэл даа:
«Ашата аба эжымни,
Алдуутай ябаһым хүлисэгты!
Хүндэтэ аха дүүнэрни,
Хүхөөд ябаһым ушалагты!
Дэмы газарта агсамнажа,
Дээрэлхээшэм буруу лэ.
Нүрэг таанадтаа ехэрхэн,
Нүрхэйтээшэм үлүү лэ.
Муу зангаа орхижо,
Һайн болохоо оролдохоб.
Түрэл хүрэг соохонхо
Түрүү Торой ябахаб!»

Эрхэ ябаһан Поршоонхо
Бэрхэ болохом гэбэл даа.
Үльгэрэй энэ нургаалые,
Үхибүүд, ханажа ябаарайгты!
Ухаа ороһон Торойһоо
Үльгэр жэшээ абарайгты!

АЙМХАЙ
АРСАЛАН

Ангуудай агууехэ хаан
Адар томо Арсаланиие
Айлгадаг амтан дэлхэй дээрэ
Арай үгы гээд ханахада,
Баахан Эрэ тахья
Байһан байжа, гайхуулба.
Сэсэг улаан залаагаа
Сэхэ өөдөн залажа,
Хобол ташаагаа тулаһангал,
Хоёр далаа хүрхылгөөд,
Яһалиг мэнгээрхэн нюргаяа
Ядайлааг, гоёор һарсаганааг,
Дорьботой шанга хоолойгоор
Донгодожорхин гэхэдэн,
Дүтэ ябаһан Арсалан
Дүүрээгээ дэлбэрэн алдааг,
Нүүдэрһээ айһан Элжэгэндэл,
Нүүл гэрээшгүй тэрьедээг,
Хүсэтэ Арсалан сүлөөгэ
Хүндэ бодолгодо абтаа хэн:
«Ан арьяатанай хаан ааг,
Ахир Эрэ тахьянаа
Айдаг эшхэбтэр дутуугаа
Амитагта мэдүүлжэ

болохогүй.

Үндэр зиндаатанай суглаанда

Үрзэгэр энэ шубуухайн

Үзэгдэггүйн лэ һайн гэшээ.

Харагдаа хаань, хашхараа

наань,

Хаана хоргодохо байгаабиб?..»

Ори ганса гутагдалаа

Орогүй үгы хэхэ гээд,

Хэдыш тэмсээд үзэхэдэн,

Хэрэгийн урагшаа ябабагүй.

Набша намаагаа наджуулан,

Нажарай намжар үгэшэ

Зайжа зуража ябатараа,
Зантай ой соо уулзаа хэн.

Данхагар Заан шэхээ
Далбагануулааг халабагүй.
«Энэ шэхээ юун болоод,
Эжэ эхигүй хүдэлгэнэбта?» -
Гэжэ Арсалан Заанһаа
Гэнтэ һонирхон асуугаа хэн.
«Боргоһон муухай ороолон
Борсолхоо, мяхалхаа һананал.
Тэсэхын аргагүй болоош хаань,
Тэрьедэжэ арилхын

аргагүй!» -

Гэжэ агуу Заан баабай
Гэмэрэн, гутаран уршаганаба.
«Хада хабсагай мэтэ
Ханхагар мантан амитанай
Нюгэндэ огто харагдахагүй
Нюһанһаа айжа байхада,
Аймшагтай Эрэ Тахьянаа
Айха гэшээ гайхалгүй», -
Гэжэ алдарта Арсалан
Гэдэгэнэ, ханаагаа заһаа хэн.

Амбан томо ноёдые
Айлгахын ехээр айлгадаг
Хэдэгэн үгөөр бэшээтэй
Хэмгүй шанга хуули биш.

ШОНЫН ХУБҮҮН

Зүггүй баян таряашан
Зүүн-Хүндэ газартай юм.
Ороһо таряаниинь тэндэн
Одоол нуга ургадаг юм.
Тэрэ багта нүхэтэй
Тэнзэгэр шоно гүлгэнөөрөө
Урһан таряан соогуурнь
Урагша хойшоо хүндэлжэ,
Ургасын түйбэжэ, гэшхэжэ,
Уршаг, тойбо татабал даа.
Эзэн түйтэ шононуудай
Эбгээлгүй аашада дурагүйдэн,
Хаһатай шийдэмээр занба,
Хабхаан, занга табиба.
Андагар мэхэтэй шоно
Аюулай болохые тухайлаад,
Баахан бэлтэргээ дахуулаад,
Баруун-Хүнды зөөшэбэ.
Шонын гүлгэн-бэлтэргэ -
Шолмо хадаа шолмо -
Удаан хүлээлгэнгүй нэгэтэ
Унжагар гарюуһан

болошолой.

Задарюун залуу шоно
Зангаар омог байшаба.
Ахир жаахан ябахадань,
Абыень энэ руу намнаһан
Зүүн-Хүндын таряашанда
Зүдэр ехээр гомдожо,
Хоро үнөөгөө абахая
Ходо тэгүүлдэг болобо.
Эндүүрхээ байһыень ойлгожо,
Эсэгэн хүбүүгээ хорино.
Залуу шоно эдирхэг,
Зааханш үгын дуулангүй
Шэрүүн таряашанда

добтолхоо

Шэгээ хобхолон гүйшэбэ.
Талаан буруулжа, шоно
Табиһан зангада орошобо.
Шиираг таряашан дайсанаа
Шиидамаар наншажа оробо.
«Һунаа намайе, буулга.
Нургаал тоогоогүйдөө

зэмэтэйб,

Энэ шэхэ руум ябуула,
Эсэгынгээ үгэ дуулаагүйб,
Зантагар тархиим гүби,
Заабариинь хадуужа
абаагүйб!» -
Гэжэ мантан бэлтэргэ
Гэмшэхын ехээр гэмшэбэ.

Аба эжынгээ заабари,
Аха захатанай нургаал
Хэшээжэ, дагажа ябаашада
Хэзээш мууда орохогүй.

НОХОЙ
ХУБҮҮХЭН ХОЁР

Голой эрьээр нэгэ нохой
Годирон, бэдирэн гүйнэл даа.
Эзэгүй гэжэ ханахаар -
Эндэ, тэндэ үзэгдэнэ.
Уһанда ороһон үхибүүд
Урматай хүюун, шууяатай.
Эгээл энэ үедэ
Эрьюулгэдэ татуулан,
Уулгар нэгэ хүбүүхэн
Уһанда шэнгэжэ эхилээ хэн.
«Абарыт!» гэнэн абяанай
Айхаар шангаар дуудлахала,
Уһанда шунгаһан үхибүүд
Ухаа алдан оборготоод,
Юуш хэхээ ойлгонгүй
Юрэл байжа үгэбэд.
Эрьедэ зогсоһон нохой
Энэ үйлые ойлгожо,
Эршэмтэйгээр уһа руу хүрөөд,
Эрьюулгэһээ хүбүүе гаргаба.
Амиень иигэжэ абарһан
Аргагүй сэсэн нохойе
Хүбүүхэн хани ёһоор
Хүзүүдэн баяр хүргөөд,
Гэртээ дахуулан абаашажа,
Гэмгүй һайнаар эдээлүүлбэ.
Тэрэ гэнэһээ хойшо
Тэдэ хоёр нүхэсэжэ,
Хаанаш ошоо һаа, эбтэйнүүд
Хамта ябадаг болоо хэн.
Амитад болгон тэе бээдэ
Аха аргаараа туһалжа,
Ажаһуухада, али алиндань
Ашатай, аятай зохид бшуу.

ГЭНТЭ
ЗӨӨЛЭРХЭН НОЁН

Айлай томо багжагар
Аймшагтай сүхалтай Нохой
Айланай газаран эрэхэдэ,
Айхабтар шэрүүнээр утгаба.
Нүүлээ доошонь хабшаад,
Бүдүүн шанга хоолойгоор
Бүтүү хусажа мэдэбэ.
Айланай хажууда гүйн
ерээд,
Алан, эдин алдаба.
Айлан мэхэтэй хүн
байшаба.
Абажа ябаһан мяханһаа
Альганай шэнээн хэршэмэг,
Гааран эрхирхэн нохойдо
«Гарай бэлэг» болгобо.
Нохой тэрэ дороо
Номгорон гэнтэ зөөлэржэ,
Нүүлээ үргэн сахаригтуулаад,
Нөөл хүби болоо хэн.

Нэгтэ хэрэг гаража,
Нэгэ эмхидэ ороо хэм.
Томо бээтэй дарга
Томоотой бүдүүрхүү юумэ
Толгойгоош үргэжэ үгэбэгүй.
Аманда уһа балгаһандал,
Оройдоо хэлэгүй юумэндэл,
Огто абяа гарабагүй.
Ехэрхүү тэрэ ноёндэ
Ерэнэн хэрэгээ хэлэхэдэм,
Өөрсэ янзаар маяглаад,
Өөдэ абажа үгэбэгүй.
- Хүндэтэ ноён, танда
Хүргэхэ бэлэгтэйб... - гэхэдэм,
Томо дарга одоошые
Толгойгоо үргэбэ гэшээл даа.
Хармаанаа би уудалжа,
Хаһатай бэлэг гаргабаб.
Дарга нууриһаа бодожо,
Даб гэн намда дүтэлжэ,
Хүндэ ямба үзүүлэн,
Хүтэлжэ хандалида нуулгаба.
- Ерэнэн хэрэгтэйнай би
Ехэ һайнаар дүүргэхэб.
Нангин үгээ үгэнэб,
Намда найдаарай! - гэжэ
Бэлэгтэ хүртэһэн ноён,
Бэлэхэнээр ама гараба.

Газаа гараад ябахандаа,
Газарта нөлөөд бодобоб:
«Гэдэгэр юумэ нууһан аад,
Гэнтэ зөөлэрөөл, золигшин...
Нохойл даа, хара нохой,
Нохойһоо ондоо юу байхаб!»

Гарма-Догд ДАМБАЕВ

ДУУНАЙМ ҮГЭНҮҮД ДАЛИТАЙ БОЛОХОНЬ БОЛТОГОЙ!

Миний бэшээн олохон дуунай үгэнүүдтэ Бурядаг мэдээжэ хүгжэмшэ Ю.Ирдынеев, Г.Дашпилылов, Б.Цырендэшиев, Н.Дамиранов, В.Пантеев, Д.Ринчинов, В.Дамбаев болон бусад хүгжэм бэшээн, Бурядаг мэдээжэ дуушад А.Дашиев, В.Цыдылова, С.Данзанэ, К.Миткинов, Л.Галсанова болон бусад артистнууд тайзан дээрээ дуулахан байна. Тэдээнгэ үнэн зүрхэньөө баяр баясхалан хүргэнэб!

УУХАЯАЛ ЕХЭЭР НАНАШООБ
Алаг эрэн «Мөөдэйхэн»,
Ардын ногоонхоо бусыш даа.
Амтан найхан хүмбэйеш
Уухаяал ехээр ханашооб.

Эрэн алаг «Мөөдэйхэн»,
Эрсын ногоонхоо бусыш даа.
Эгээл найхан хүмбэйеш
Уухаяал ехээр ханашооб.

Мөөдэй, мөөдэй, «Мөөдэйхэн»
Майла хаданаа буугыш даа.
Маша найхан хүмбэйеш
Уухаяал ехээр ханашооб.

«МААДАЙХАН»
Миний хөөрхэн «Маадайхан»
Майлын ногоондо гаража,
Маара маарааар ябахдаа,
Малай тоодо орохолши.

Эрэн соохор «Маадайхан»
Эжэл хүрэгөө дахажа,
Маара маарааар ябахдаа,
Малай тоодо орохолши.

НАЛГАЙ ШАМАЯА ХҮЛЕЭНЭБ
Шугын горхон харьялжа,
Шамдан ерэхыш дууданал.
Сэдьхэл зүрхэм уяржа,
Шамайе үгэлэн мууданал.

Эрэн соохор «Маадайхан»
Сагай ошохо бүхэндэ -
Маара маарааар ябахдаа,
Малай тоодо орохолши.

ЖЭРГЭН, ЖЭРГЭН МАГТЫШ ДАА
Углөөнэй нара утгажа,
Үндэрлиг газарһаа
Үлгын дууе үгэлжэ,
Урдан горхон хамааруулана.

Эрэн соохор «Маадайхан»
Эжэл хүрэгөө дахажа,
Маара маарааар ябахдаа,
Малай тоодо орохолши.

Жэргэн жэргэн магтыш даа.
Ажалша арадыем
Жэргэн, жэргэн магтыш даа.
Боори гүбээгэй аглагһаа
Бахархан, бахархан
Бүгэдэ Бурядыем
Жэмбүүрхэн хоолойтой
Жэргэмэл шубуухай
Жэргэн, жэргэн магтыш даа.
Бүгэдэ Бурядыем
Жэргэн, жэргэн магтыш даа.

ХААНАБШИ?
Олон мүшэд мэтэ
Олон түмэн үхид соо
Олдохонь одоошье бэрхэ
Ори гансамни хаанабши?
Одоохонь одоошье бэрхэ,
Ори гансамни хаанабши?
Наран-Гоохон мэтэ
Налгай урин үхид соо
Наһаарааш олдохоор бэшэ
Наһанайм гансам хаанабши?
Наһаарааш олдохоор бэшэ,
Наһанайм гансам хаанабши?

ДАРА ЭХЭ МЭТЭ
Даруу номгон үхид соо
Дура зүрхыем булямаар,
Дурламаар гансам хаанабши?
Дура зүрхыем булямаар,
Дурламаар гансам хаанабши?

БАЙНУУЛБИ
Дулаахан хабарай хүни
Дурлашооб зулгыхан шамдаа.
Эльгэндэ сээжыеш нэнгүүлээд
Энхэрэн шамайгаа байнуулби.
Түрүүшын дуран,
Түрүүшын инаг,
Тэбэрээд шамаяа,
Таалажал байнуулби.

Хабатай дулаахан хүни
Хоюулан сэнгэл үни.
Хасарташ хасараа ниилүүлээд,
Хабархан шамтаяа байнуулби.
Түрүүшын дуран,
Түрүүшын инаг,
Тэбэрээд шамаяа,
Үни удаан байнуулби.

ҮНДЭР МАНХАН АЙРАЛЖАН
Энгин энгин тэмээхэн мэтэ
Эгсэ үндэр Айралжан хада
Энгидэй мүрэнэй баруун тээ
Элинсэгүүдыем хануулбаш.
Үргэл, мүргэл тахилтай
Үндэр манхан Айралжан,
Үртөө харгын хүнүүдтэ
Үлзы жаргал үршөөгыш.
Ута аян замай харгыдаш
Утган байдаг удаган эжын
Үлэ, обоо, табисануудын
Үрмэ, тоһонһоотнай хүртэлсэг.

ЭДИР НАНЬЕМНИ НАНУУЛААЛ
Сэлээн тосхойм захда
Сэнгүү наадан эхилээл.

Сэлэмг хүнийн дуулимда
Согтойхон дууниинь эдэлээл.
Ягаа улаахан хасартай
Ямар залуухан ябаабиб даа.
Эгээл эдээхэн залуушуул
Эдир наһыемни хануулаал.
Тосхон нууриной захда
Түүдэгэй наадан эхилээл.
Тэдэнэй ёхор суурятан,
Таһалга гэр соом эдэлээл.
Ягаа улаахан хасартай
Ямар залуухан ябаабиб даа.
Эгээл эдээхэн залуушуул
Эдир наһыемни хануулаал.
Хотон айлуудай захда
Хатарай хүгжэм эхилээл.
Үхид, хүбүүдэй энээлдээн
Үргэхэ нойрым сэлмээгээл.

ЭРЬЭЭРЭЙШ
Алтан намар айлаалжа,
Аянай шубууд элээтээл.
Алаг зүрхөө хүлгүүлжэ,
Аба, эжышн хүлээнэл.
Энхэ мэндэ ябахадань,
Эжы, абаяа эрьээрэйш.
Энхэ мэндэ ябахдаа,
Эхэ нютагаа эрьээрэйш.
Нажар дулаан үнгэржэ,
Намарай ольбон ерээл даа.
Наһан түргөөр үнгэржэ,
Наһатай эжыш хүлээнэл.
Энхэ мэндэ ябахадань,
Эжы, абаяа эрьээрэйш.
Энхэ мэндэ ябахдаа,
Эхэ нютагаа эрьээрэйш.
Ээрсэг мэтээр аргаахан
Эльдин дэлхэй эрьелдэнэл.
Эгээл ехээр гуниглан,
Эжы, абашни хүлээнэл.

ШИМ НАМДАА НАРАН-ГЭРЭЛХЭНШИ
Сэлэмг найхан шарайдашни
Сэдьхэл зүрхөө татуулшоолби.
Сэнгүү зохид зангыешни
Сэгнэн, сэгнэн ябаналби.
Шим намдаа сэбэрхэнши,
Шим намдаа илдамханши,
Шим намдаа Наран-Гоохонши.
Ши намдаа Наран-Гэрэлхэнши!
Ута бүдүүн гэзгыеш
Угаа ехэр найшаашоолби.
Урин зохид мнээрлыш,
Үдэр, хүниш хараһуулби.
Шим намдаа сэбэрхэнши,
Шим намдаа илдамханши,
Шим намдаа Наран-Гоохонши,
Шим намдаа Наран-Гэрэлхэнши!

Нахис хотос ябадалыш
Наарһаан, найшаан хараналби.
Налгай урин зангыешни
Наһан соогоо үзэхүүлби.

ТЭРЭ САГАА НАНАНА ГҮШ?
Балшар бага ябахдаа,
Булагай шабар бажуужа,
Баринан гэрэйнгээ хажууда
Баясан наадагша бэлэйбди.
Балшар наһанаймнай наадан
Бодотш байхаяа ягаааб даа.
Түрүүшын дуран байгаалши,
Тэрэ сагаа ханана гүш?
Ухибүүн балшар ябахдаа,
Үбгэ намган бололсожо,
Унтари хэбтэрээ зохоогоод,
Үелэн шамтай наадагша бэлэйб.
Ухибүүн наһанаймнай наадан
Үнэхөөр байхана ягаааб даа.
Түрүүшын дуран байгаалши,
Тэрэ сагаа ханана гүш?
Эдир залуухан ябахдаа,
Эгшэ дүүхэй хоёртол
Элдэр зулгыгаар хандалсан,
Эльгэлэн хоюулан нүхэсөөлди.
Залуухан наһанаймнай нүхэсэл
Залиршагүй байхаяа ягаааб даа.
Түрүүшын дуран байгаалши,
Тэрэ сагаа ханана гүш?

НУГА ТАЛЫН СЭСЭГХЭН
Хэлэн дээрээ табижа,
Хэлэ нугалан,
Хэлэжэ нуранаб.
Ням-ням нямяахан,
Хэлыем нугалан,
Хэлүүлжэ нургыш даа,
Нуга талым сэсэгхэн.
Шэмэ шүүһынш амталжа,
Шэмэжэл шэмэжэл,
Шүдээ эмшэлэнэб.
Ням-ням нямяахан,
Шэмүүлэн, шэмүүлэн
Шүдыем эмшэлгыш,
Нуга талым сэсэгхэн.
Угы болгохо гэжэ
Үдхэн сагаан шүүһыш
Үүнүүдтээ түрхинэб.
Ням-ням нямяахан,
Түрхинэб, түрхинэб.
Үөем үгы болгыш,
Нуга талым сэсэгхэн.

ХОНГОР-УУЛЫН МАГТААЛ
Торхын долоон аршаандаш
Таба дахин нуухдаа,
Тулуур таяг хаягдаад,
Тулор бэшээр алхалнаб.
Хонгор-Уула, Хонгор-Уула,
Магтаал дуугаа зориулнаб.
Хонгор-Уула, Хонгор-Уула,
Баяраа шамдаа мэдүүлнэб!
Хото, бөөрын аршаанһааш,
Хүбшын арюун агаарһааш
Хадхан, яншан үбшэдэг
Хэсүү үбшэн мартагдаа.
Хонгор-Уула, Хонгор-Уула,
Магтаал дуугаа зориулнаб.
Хонгор-Уула, Хонгор-Уула,
Баяраа шамдаа мэдүүлнэб!
Эмтэй домтой аршаанһааш
Эльгэ, бөөрэм найжараал.
Элүүр энхэ болоһондоо
Эгээл ехээр баярлааб.

ЭХЫН ДУУН
Хүгшэн буурал эжышни
Холын дардам харгы руу
Харан, харан шэртэжэ,
Хайрата шамаяа хүлээнэб.

Һаншаг сайнхай эжышни
Һанаа алдан гансааран
Һарын сагаан толон дор
Һанан шамаяа хүлээнэб.

Сайгаа шанаад эжышни
Сонхоор шагаан газашаа
Сэдьхэл зүрхөө хүлгүүлжэ,
Хайрата шамаяа хүлээнэб.

Үһөө сайнхай эжышни
Үүрэй сайтар унтангүй,
Үлгын дууеш ханажа,
Хайрата шамаяа хүлээнэб.

АЛТАН ТҮРӨӨРТНАЙ
Тэбхэр табин жэлэй турша соо
Эм мүрэ мүрөө түшлэсэжэ,
Эбтэй ээтэйхэн хоюулханаа
Энхэ мэндэхэн нууналта даа.
Дабталга:
Углөө бүхэндэ
Улаан нараа утгагты,
Үри хүүгэдэйнгээ
Үгын зөөлые шагнагты.
Зөөлэн унтаритай,
Зөөлэн эдэстэй нуутыг даа.

Тэбхэр табин жэлэй турша соо
Үри хүүгэдэ үндылгэжэ,
Үгын зөөлнөө баярлажа,
Үлзы жаргалтай нууналта даа.
Дабталга:

Тэбхэр табин жэлэй турша соо
Хөөрхэн хүүгэдэ үндылгэжэ,
Хоёр гарыень ганзагада,
Хүлыень дүрөөдэ хүргөөлта.
Дабталга:

Аша эзэнэр, үри хүүгэдтай,
Анда нүхэд, түрэл түхэмтнай,
Аяа хайратайхан Таанадаа
Алтан түрөөртнай амаршална.
Дабталга:
Углөө бүхэндэ
Улаан нараа утгагты,
Үри хүүгэдэйнгээ
Үгын зөөлые шагнагты.
Зөөлэн унтаритай,
Зөөлэн эдэстэй нуутыг даа!

ЗАХАЯ ДУУН
Найдан байдаг Бурхандаа
«Намуун сагынь ерэг» гээд,
Нара зүбөөр эрьелдэн,
Ногоон сайһан үргөөрэйш!
Ум маани бадмээ хум,
Ум маани бадмээ хум.
Сабдаг болон Бурхандаа
«Сэлэмг үдэр болог» гээд,
Сагаан хүнэй дээжыень
Сасан байжа үргөөрэйш!
Ум маани бадмээ хум,
Ум маани бадмээ хум.
«Ухи хүүгэдэ бултаандаа
Үлзы жаргал эдлэг» гээд,
Үндэр Дээдын Бурхандаа
Үдэр бүри мүргөөрэйш!
Ум маани бадмээ хум,
Ум маани бадмээ хум.
«Элүүр энхэ байял» гээд,
Эзэн Бурхан-Шүтөөндөө
Эгээн найхан дээжэеэ
Эрбэн байжа үргөөрэйш!

Амаршалга

Хүнэй наһан сахилгаан түргэнөөр үнгэршэдэг байна даа. Һаяхан лэ гүлмэр залууханууд ябаһан аад, ажабайдалай агуу далай дээгүүр онгосынгоо далбагые залан тамарһаар ябатаршани, саг үнгэршээн байха.

Галина ЦЫРЕНДАШИЕВНА эгэшээ 55 наһанайнь, **Владимир ЛОПСОНОВИЧ** хуряахайгаа 60 наһанайнь ойнуудаар Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг Ханда Цырендашиевна дүү басаганиинь, гурбан басагадын хани халуунаар амаршалаад, үлгэн энэ дэлхэйдэ үлгы жаргалтай ябахыень хүсэн, иимэ үрээл хэлэхэмнай:

*Түхэрэн хайхан Түхэндөө
Тубхинэ байдлаа түхээрээд,
Байдалай орёо оньһе
Бата гартаа баряад,
Үри хүүгэдэ үндылгэн,
Үргэмжтэй ажал эхилэн,
Эрхим үрэ дүүгүүдтэй
Энэ хаһагаа хүрээлмэ.
Буйнтай, Бурхантай ябажа,
Боду сэдхэл түхөөжэ,
Баран зондоо хүндэтэй
Баясан удаан хуугым даа.*

ПРОБЛЕМЫ МАТЕРИНСТВА И ВИЧ-ИНФЕКЦИИ

Если раньше ВИЧ-инфекцией могли заразиться люди, которые употребляют наркотики и ведут беспорядочную половую жизнь, то сейчас в эту эпидемию вовлекаются и широкие слои населения, в том числе молодые люди из благополучных семей.

С каждым годом растет число ВИЧ-инфицированных женщин, и, как следствие, увеличивается число детей, родившихся от ВИЧ-инфицированных матерей. Об этом говорили на пресс-конференции, организованной Центром профилактики СПИД и инфекционных заболеваний.

Впервые ВИЧ-инфекция у беременной женщины в Бурятии была выявлена в 2000 году, в связи с чем был издан приказ Министерства здравоохранения Республики Бурятия «О раннем выявлении ВИЧ-инфекции и организации медицинской помощи ВИЧ-инфицированным беременным, новорожденным, детям до 18 лет». Целью данного приказа было раннее выявление ВИЧ-инфекции у беременных женщин и профилактика вертикального пути передачи, - рассказывает главный врач профилактики СПИДА **Е.А. ИМЕЕВА**.

За три года в Бурятии зарегистрировано 173 случая беременности у ВИЧ-инфицированных женщин, из их числа 81 разрешилась родами, прервали беременность - 71, 22 женщины сохранили беременность.

Каждый случай ВИЧ-инфекции у беременной женщины представляет собой сложную медицинскую, социальную и психологическую проблему. Исключить полностью риск передачи ВИЧ нельзя, по его можно свести к минимуму.

Е. ЦЫБЕНОВА.

С ПОЛЬЗОЙ ДЛЯ ВОЕННОГО ДЕЛА

СПАРТАКИАДА ДОПРИЗЫВНОЙ МОЛОДЕЖИ

У соседей

Читинская область по-прежнему остается одним из немногих в России регионов, где регулярно проводятся спартакиады допризывной молодежи.

Нынешняя XXXI областная спартакиада допризывной молодежи была посвящена 350-летию вхождения Забайкалья в состав Российской Федерации. В финальных соревнованиях спартакиады, прошедшей на базе Читинского спортивного клуба армии, приняли участие команды всех 34 районов области, включая городские. Более 200 ребят в течение четырех дней выявляли сильнейших.

Парад открытия

На первом этапе спартакиады, прошедшей в районах и городах области под руководством органов местного самоуправления муниципальных образований, прошли массовые соревнования с привлечением юности 1986-1987 годов рождения, а это сотни и сотни будущих воинов Российской армии. По их итогам для участия в финальных соревнованиях в Чите были сформированы команды районов.

В первый день участники на областном сборном пункте прошли мандатную комиссию и состязались в силовой гимнастике, смотрели строя, а вечером посмотрели концерт ансамбля песни и пляски Сибирского военного округа.

В строевой выучке отличились команды Агинского, Дульдургинского, Мерчиско-Заводского, Александрово-Заводского, Нерчинского и Каларского районов.

Второй день соревнования начался с торжественного парада-открытия спартакиады, на котором выступили и пожелали ребятам успехов в честной спортивной борьбе и будущей армейской службе военный комиссар Читинской области Александр Петров, начальник отдела администрации области Владимир Судаков, председатель областного Совета ветеранов войны и труда Иван Печенин, мэр Читы Анатолий Михалев.

В личном зачете в полнатуре победителями и призерами стали: Константин Баранов (Ингодинский район) - 249 очков, Константин Колесников (Железнодорожный район) - 243 очка, Виталий Корж (Центральный район) - 242 очка, а в командном - коллективы Ингодинского, Черновского и Центрального районов.

В отдельных видах полнатуре призовые места заняли: в беге на 60 метров - Сергей Колчин (Агинский район) - 7,4 сек, Дмитрий Жеребцов (Центральный район) - 7,6 сек, Владимир Борт (Балейский район) - 7,7 сек, в силовой гимнастике - Сергей Домашенкин - 40, Андрей Булевский (оба - Нерчиско-Заводский район) - 32, Денис Новожилов (Черновский район) и Александр Шеломенцев (Акинский район) - по 31 раз, в метании гранаты - Максим Распоян (Хилокский

район) - 56 метров, Максим Гарный (Агинский район) - 54,5 метра, Сергей Сутурин (Нерчиско-Заводский район) - 53,1 метра, в плавании на 50 метров - Алексей Сумароков (Краснокаменский район) - 26,5 секунды, Алексей Монахов (Черновский район) - 27,1 секунды, Виталий Корж (Центральный район) - 27,2 секунды.

В преодолении военно-прикладной полосы препятствий сильнейшей была команда Ингодинского района, второй - Черновского района, третьей - Центрального района, а в личном зачете - Константин Баранов (Ингодинский район) - 1,01,2 сек, Александр Евсеев (Черновский район) - 1,03,7 сек. и Антон Журавлев (Шилкинский район) - 1,04,5 сек.

В стрельбе из пневматической винтовки наибольшее количество очков - 396 набрала команда Центрального района, второе место у команды Карымского района - 343 очка и третье у команды Читинского района - 341 очко. В личном зачете места в тройке призеров заняли: Иван Пимонов (Центральный район) - 94 очка из 100 возможных, Константин Куликов (Карымский район) - 85 очков и Дмитрий Жеребцов (Центральный район) - 84 очка.

Последним был марш-бросок на 2 километра, ставший серьезным испытанием для всех участников.

Быстрее всех со временем 8 минут 28,1 секунды дистанцию преодолела команда Нерчиско-Заводского района. Второй финишировала команда Ингодинского района - 8 минут 29,6 секунды, третьей - команда Черновского района - 8 минут 30,9 секунды.

Таким образом, в результате четырехдневных напряженных состязаний первое место в общекомандном зачете и переходящий Кубок имени генерал-майора Ивана Васильевича Татарова, бывшего военного комиссара Читинской области, стоявшего у истоков проведения спартакиад допризывной молодежи Забайкалья, завоевала прошлогодний серебряный призер - команда Ингодинского района г. Читы (военный комиссар - подполковник Вадим Красовитов) в составе Армена Аствацетрия, Константина Баранова, Алексея Лыткина, Ивана Лекедова, Егора Мартынова и Федора Кузьмина (на снимке).

Второе место заняла команда Центрального района г. Читы (военный комиссар - полковник Павел Слюсар), которая отстала от победителей всего на 6 очков. «Бронзу» спартакиады завоевала еще одна команда областного центра Черновского района (военный комиссар - подполковник Александр Сыров).

Абсолютным чемпионом в комплексном зачете стал Александр Евсеев из Черновского района.

Он награжден золотой медалью, лентой чемпиона, дипломом первой степени, ценным подарком. Кроме того, ему присвоено звание кандидата в мастера спорта России по военному многоборью и вручены почетная книжка и значок. Второе место занял Олег Новоселов из Петровск-Забайкальского района. В прошлом году он был «бронзовым» призером. Нынешняя «бронза» досталась Алексею Шеломенцеву из отдаленного Акинского района. Они награждены

медалями, дипломами и ценными подарками. В шестерку сильнейших также вошли: Павел Николаев (Черновский район), Дмитрий Жеребцов (Центральный район), Федор Кузьмин (Ингодинский район). Награды победителям и призерам вручал военный комиссар Читинской области, полковник Александр Петров, председатель комитета по физической культуре и спорту Администрации Читинской области Виктор Панькин, председатель областного Совета РОСТО полковник Валерий Зорин.

Будущие защитники Родины не только соревновались, но и побывали в музее истории войска Сибирского военного округа, посетили мемориал боевой и трудовой славы забайкальцев, посмотрели матч первенства России по футболу между командами «Локомотив» (Чита) и «Факел-Воронеж» (Воронеж), в котором со счетом 2:1 победу одержали забайкальцы, что позволило им подняться на четвертое место в турнирной таблице первого дивизиона. Своим мастерством и отвагу ребятам продемонстрировали мотогонщики Читинского СКА под руководством неоднократного чемпиона СССР и Вооруженных Сил мастера спорта Сергея Губича, который убежден, что мотоспорт как военно-прикладной вид необходимо включить в программу будущих спартакиад допризывной молодежи. Кстати, раньше, в 70-х годах, соревнования на мотоциклах входили в программу этих состязаний.

Большую работу по успешному проведению спартакиады провели военные

На финише кросса

комиссариаты, органы местного самоуправления районов.

Секретом успеха своей команды заместитель главы администрации Ингодинского района Читы Михаил Глушков назвал постоянно проводимую работу с молодежью, одним из главных направлений которой является военно-патриотическая, спортивная работа с учащимися школ, колледжей, техникумов. На первом этапе спартакиады здесь приняли участие 10 средних школ, 3 профессионально-технических училища, горный техникум. Всего более 600 ребят. В прошлую зиму в районе построено 8 хоккейных коробок, более 500 ребят летом по линии центра занятости работали в составе трудовых десантов.

Отрадно, что уходят в прошлое времена, когда работа с молодежью была пущена на самотек. Ведь защитник Отечества, гражданин формируется с детских лет и он должен быть сильным, смелым и ловким. И подспорьем тому - спартакиады допризывной молодежи, необходимость которого для пользы военного дела трудно переоценить.

**Тимур ЛАМБАЕВ, Чита.
Фото автора.**

Хайрата дүү, колхозой ажалай ветеран
Владимир Доржиевич
ОЧИРОВАЙ

наһа бараһан ушараар «Буряад үнэн» хэблэлэй гүрэнэй унитарна предприятин ажалша коллектив республикын журналистикын ветеран, Буряад Республикын, Россин Федерациин соёлой габьяата хүдэлмэрлэлгнэ Степан Доржиевич ОЧИРОВАЙ гэр бүлдэ, түрэлхидтэнь гүнзэги шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.
Августын 10-да Баргажанай аймагай Баян-Гол тосхонһоо хүдоолүүлэгдэхэ.

Хайрата эхэ

КАЗЬМИНА Прасковья Васильевнагай

наһа бараһан ушараар Буряад Республикын Президентын Олондо мэдээсэл тараалгын болон хэблэлэй управлени Прибайкалин аймагай «Прибайкалец» газетын редактор П.В.КАЗЬМИНА гүнзэги шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Хайрата эхэ

КАЗЬМИНА Прасковья Васильевнагай наһа бараһан ушараар Россин Журналистуудай холбооной Буряадай региональна эмхин правлени суг хүдэлдэг нүхэртөө, Прибайкалин аймагай «Прибайкалец» газетын редактор П.В.КАЗЬМИНА гүнзэги шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Генеральна директор - ахамад редактор
А.А.АНГАРХАЕВ.
Редактор Г.Х. ДАШЕЕВА

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: И.М.ЕГОРОВ, И.Б.ДАГБАЕВ (Буряад Республикын Правительство), Ф.П.БОГОЕВА, Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), П.Д.НАМСАРАЕВ, (генеральна директорэй 1-дэхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшо), Т.В.САМБЯЛОВА (секретариадын хүтэлбэрилгшэ-генеральна директорэй орлогшо), Д.Б.ГУРОДАРМАЕВА (редакторай орлогшо), Д.Д.ЭРДЫНИЕВА (харюусаалгата секретарь); таһагуудые даагшад: В.ГОМБОЕВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИНОВ, Б.В.БАЛДАНОВ, А.А.ФАДЕЕВА, В.ДАМДИНОВА.

Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорэй-ахамад редакторай - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дэхи орлогшо - ахамад редакторай орлогшын - 21-68-08, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-64-36, 21-33-61, секретариатай - 21-50-52; таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-60-21; «Морин хуур», «Вершины» журналнуудай, залуучуудай, оюутандай ажабайдалтай болон олонитнын хүдэлмэрин, «Одон» журналай редакци - 21-54-93; мэдээсэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламнын - 21-62-62, коммерческэ ажалай - 21-55-97, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерин - 21-23-67.

Редакцида ороһон материалнууд шүүмжлэгдэдэггүй, мүн авторнуудтань бусаагдадаггүй.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрнүүдэй бэшлгыг хазсааруулан ушарта авторнуудын харюусаалтай. Редакциин ханамжа автарайхтай адли бэш байжа магад.

Манай адрес:
670000, Улаан-Үдэ хото,
Каландаришвиллин үйлэс, 23.
Хэблэлэй байшан
"Буряад үнэн".
E-mail:
unen@mail.ru

Газетэ хэблэлэй 2 хууданан хэмжээтэй.
Индекс 50901.
Хамтын хэблэг - 49650.
Хэблэлдэ тушаагдан саг - 17.00.

"Республиканска типографи" гэнэн ОАО-до бэлэндиопозитивүүднээ газетэ 2400 хэблэгээр хэблэгдээ.
Директорайнь телефон: 21-40-45.
Б-0079-дэхи номертайгоор бүридхэлдэ абтангай.